

Economisch-Statistische Berichten

'ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^E JAARGANG

WOENSDAG 27 SEPTEMBER 1939

No. 1239

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries.

M. F. J. Cool — Secretaris van de Redactie.

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD: Blz.

De organisatie van onze graanvoorziening door Jan Schilthuis	712
De behoeftevoorziening van Nederland in oorlogstijd door F. Weinreb	713
De reacties van de internationale goudmarkt na het uitbreken van den oorlog door G. J. H. de Graaff..	715
Oorlogsconjunctuur en beursbeweging in de Vereenigde Staten door Mr. Dr. F. E. Schmey	717
De kosten van den oorlog door Dr. F. Pinner.....	719
Werkloosheidsverzekering in de Vereenigde Staten door H. Fehlinger	720
AANTEKENINGEN:	
Hausse in de olieprijsen?	721
De grondstoffenvoorziening der Duitsche textielindustrie door de Nederlandsche Kamer van Koophandel voor Duitschland	722
INGEZONDEN STUKKEN:	
Spoorwegen en werkgelegenheid door Prof. Dr. J. Tinbergen.....	726
Statistieken:	
Groothandelsartikelen	728—729
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	727, 730

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De voornaamste gebeurtenis op de internationale wisselmarkten was deze week het vrijwel verdwijnen van de marge tusschen „internen” en „externen” Pondenkoers, die korten tijd had bestaan. Het merkwaardigst is in dat verband wel, dat de beide koersnoteringen weer naar elkaar toekwamen, nadat door het voorschrift aan Engelsche exporteurs om te factureeren in buitenlandsche valuta, pas de voorwaarde voor een écart was geschapen. Naar in het vorige nummer door den heer C. A. Klaasse in zijn artikel „Pondenkoers en deviezenrestrictie” werd uiteengezet, kon een blijvende afwijking tusschen binnen- en buitenlandschen Pondenkoers niet standhouden, wanneer niet werd overgegaan tot een, hetzij formeele, hetzij de-facto, blokkade van buitenlandsche saldi. Toen, in de eerste dagen van de week, de marge tusschen de beide noteringen ontstond, bestond zulk een blokkade niet en kon dus de deviatie slechts tijdelijk zijn. Pas later kwam het voorschrift aan exporteurs, waarvan hierboven sprake was, en was er dus een reële en meer duurzame basis voor koersafwijking geschapen. Maar toen juist naderen de koersen elkaar steeds meer tot zij vrijwel gelijk werden.

Men krijgt meer en meer den indruk, dat het monetaire deel van de oorlogsvoorbereiding wel iets te wenschen overlaat. De voorschriften geven aan duidelijkheid en logica een apert gebrek te zien. Het schijnt bovendien, dat men het in de betrokken kringen niet geheel eens was over het na te streven doel. Wel wilde men, vóór alles, voorkomen, dat de in Engeland berustende buitenlandsche kapitalen, ten koste van goudafvloeiing, zouden worden weggetrokken, maar de consequentie van blokkade durfde men nog niet aan, en zelfs de koersdeviatie was een resultaat, dat men blijkbaar niet had verwacht en ook niet wenschte. Het herstel van den „buitenlandschen” Pondenkoers was deels toe te schrijven aan dekking van balansenposities, maar het schijnt toch ook, dat interventies van de Engelsche autoriteiten daaraan niet geheel vreemd waren.

Blijkens uitlatingen van den Amerikaanschen minister Morgenthau, heeft de regeering der Vereenigde Staten zich ook niet heelemaal onbetuigd gelaten, en te kennen gegeven, dat een te zware druk op het Pond in strijd was met Amerikaansche handelsbelangen. Het is overigens niet denkbaar, dat men daar bezwaar had tegen een lagen buitenlandschen Pondenkoers, mits die koers maar niet het karakter van wisselkoers had, en de aldus verhandelde Ponden niet koopend op de Engelsche markt konden verschijnen. Gezien den omvang der buitenlandsche kapitalen in Engeland, moet men ontusschen aannemen, dat dit probleem nog niet aan zijn definitieve oplossing toe is. Men zal er zeker nog meer van hooren en bemerken. De Londensche Dollarkoers blijft vrijwel onveranderd. De Pondenkoers hier is, na het diepste punt op circa 6.90, weer op ruim 7.50 gekomen.

De Gulden is niet aan veel wijziging onderhevig geweest. De daling van de Dollarnoteering in de eerste helft van de week was veeleer het gevolg van een „flauwe houding” van deze munt dan van een vaste stemming voor de onze. De Pondendekkingen te New-York beteekenden een aanbod van Dollars op de internationale markten, en onder den invloed daarvan liep de koers bij ons tot 1.87 terug. Inmiddels staat de Dollar nu weer op omstreeks 1.88.

De geldmarkt toonde speciaal voor schatkistpapier eenige verbetering. Bankaccept handhaafde zich op circa 3 pCt., maar schatkistpapier was gezocht. De nieuwe inschrijving aan het begin van de nieuwe week viel dan ook mee: 2-maandspapier ging op 2³/₁₆ pCt., evenals 3-maandspapier. Halfjaarspapier werd toegewezen op 3¹/₁₆, en jaarspapier op 3⁷/₁₆ pCt. De beleggingsmarkt was een kleinigheid beter, hoewel het herstel tot een minimum beperkt bleef.

DE ORGANISATIE VAN ONZE GRAAN- VOORZIENING.

In het nummer van 13 September jl. werd in algemeene trekken beschreven, hoe de Regeering in dezen nieuwen oorlogstijd hoopt te voorzien in onze behoefte aan graan en verschillende andere goederen voor de voeding van mensch en dier. Gedeeltelijk kan daartoe de productie van eigen bodem dienen, doch daarnaast is invoer van overzee noodzakelijk. Een oordeel over die plannen werd niet gegeven. Daarover zal in een derde artikel gesproken kunnen worden.

Het buitenlandsche graan.

Den aanvoer uit het buitenland wenscht men in de eerste plaats door Nederlandsche schepen te doen plaats vinden. De naar Nederland te verladen tarwe, maïs, gerst, meel, veeoeken, enz. worden in het buitenland aangekocht door een daartoe door de Regeering ingesteld graaninkoopbureau. Onder ambtelijke leiding wordt dit werk verricht door een aantal importeurs, die de Regeering daartoe bereid heeft gevonden, en die volgens de commercieele methodes, waarmee zij volkomen vertrouwd zijn, de benooidige goederen aankopen. Hun deskundigheid garandeert ons, dat de kosten zoo laag mogelijk zullen worden gehouden en geen hogere prijzen worden besteed dan hoog noodig.

Bij den handel in graan naar Nederland placht steeds in zeer veel gevallen de in ons land gevestigde agent zijn bemiddeling te verlenen tusschen den buitenlandschen verscheper en den Nederlandschen importeur. De Regeering wenscht de agenten, die hun relaties hebben in de landen, die nu voor de levering van graan in aanmerking komen, ook te laten vervullen door het verschaffen van aanbiedingen aan het inkoopbureau, naast het aanbod, dat het langs anderen weg verkrijgt. Dit voorkomt echter niet, dat voor vele agenten de arbeidsmogelijkheid geheel, voor de overigen voor een groot deel verdwijnt.

Voorzover het aan den gewonen importhandel mocht gelukken om naast het inkoopbureau graan en veevoeder te blijven aanvoeren, zou die aanvulling natuurlijk zeer welkom zijn. De op die wijze aangevoerde goederen zouden dan echter al evenzeer opgenomen worden in den gezamenlijken voorraad der Regeering. Overigens is de kans op deze aanvulling niet groot, zoolang de Regeering Nederlandsche schepen gebruikt tot lagere vrachten dan waartoe anderen scheepsruimte kunnen krijgen.

De inzameling van binnenlandsch graan.

Voor de inzameling van het Nederlandsche graan moeten volgens het plan der Regeering de elf provinciale voedselcommissarissen zorgen, die op het gebied van de voedsel- en veevoedervoorziening een omvangrijke taak hebben. Onder de centrale leiding van het Rijksbureau voor Voedselvoorziening in Oorlogstijd moeten zij het graan van den teler innemen en het doen bewaren in de pakhuizen ten handelaar. Deze laatste ontvangt voor dien opslag een belooning, evenals reeds verscheiden jaren met de Nederlandsche tarwe geschiedt, die immers reeds sedert 1932 door de Regeering dien tot vasten prijs wordt aangekocht. Die belooning dient dan echter ook redelijk te zijn, hetgeen vooralsnog moeilijk van de Regeering te verkrijgen schijnt te zijn.

De distributie van het beschikbare graan.

Het ligt in de bedoeling van de Regeering de distributie zoowel van het buitenlandsche als van het Nederlandsche graan en veevoeder zooveel mogelijk aan den bestaanden handel over te laten. Aan een beschrijving van de gedachte uitvoering van dat

voornemen, dient echter het een en ander vooraf te gaan omtrent zekere eischen, waaraan wegens de distributie van voedsel voor mensch en dier zal moeten voldoen. De mogelijkheid namelijk, dat de hoeveelheden, waarin de daarvoor benooidige goederen voor ons te verkrijgen zullen zijn, aan zekere grenzen zullen zijn gebonden, maakt het noodzakelijk, omzichtig om te gaan met datgene, wat beschikbaar komt. Ten einde daartoe te geraken, wenscht de Regeering het verbruik te kunnen regelen.

Ten aanzien van het voedsel voor de bevolking vormen de distributiekaarten, tezamen met het verbod aan den detaillist om zonder inneming van bonnen de goederen af te leveren, het van ouds bekende middel. Gezien den vrij bevredigenden omvang van de beschikbare voorraden en van den waarschijnlijksten nieuwen aanvoer van grondstoffen voor het brood verwacht men, dat hierop vooralsnog dit middel, dat toch gewoonlijk een gedwongen vermindering van het verbruik pleegt te beteekenen, niet behoeft te worden toegepast. Aan de bloem- en meelfabrieken denkt de Regeering de tarwe en eventueel rogge te blijven leveren tot prijzen, welke een verhooging der broodprijzen onnoodig maken. Ook wanneer het zoo ver mocht komen, dat tot beperking van het verbruik dient te worden overgegaan, behoeft daaruit dus nog niet een verhooging der prijzen voort te vloeien.

Veevoedergranen.

Zoodra er reden is voor het stellen der vraag, of wij blijvend zullen kunnen beschikken over voldoende voedsel voor mensch en dier, ziet men dadelijk den gemakkelijker den concurrent van den mensch, dat groote spaarzaamheid in de eerste plaats geboden is bij het verbruik van die soorten veevoeder, waarvan de verkrijging wel eens bemoeilijkt zou kunnen worden. Vergeten mag dan echter niet worden, dat de veestapel niet slechts als concurrent moet worden gezien, doch evenzeer als leverancier van een groot aantal noodzakelijke levensbehoeften. Dit neemt echter niet weg, dat het beschikbare voeder zoo efficiënt mogelijk dient te worden gebruikt en dat de distributie zoodanig wordt ingericht, dat de Regeering zoo noodig het verbruik kan beperken.

Met de bedoeling om de vermelde voorzichtigheid en efficiency in het gebruik der veevoerders te bevorderen, heeft de Regeering besloten, dat aan den veehouder nog slechts samengestelde of gemengde voeders mogen worden afgeleverd. Reeds sedert verscheiden jaren koopt de veehouder in ons land het voeder voor zijn vee veelal in den vorm van mengvoerders, met welker samenstelling volgens door de wetenschap aangegeven regelen zich talloze groote en kleine ondernemingen bezighouden. Deskundigen, die door de Regeering daartoe zijn aangewezen, stellen nu in overleg met de fabrikanten vast, hoe en uit welke grondstoffen de standaardvoerders moeten worden samengesteld. Daarbij zou rekening gehouden dienen te worden enerzijds met de hoeveelheden, welke van bepaalde voor de samenstelling bruikbare artikelen beschikbaar zijn en anderzijds met de eischen, die aan doeltreffend voedsel voor de verschillende diersoorten vallen te stellen.

Denkt men met deze mengvoeder-voorschriften de efficiency te dienen, de kwantitatieve omzichtigheid bij het verbruik wordt mede betracht met het voorschrift, dat geen veehouder veevoeder kan betrekken en geen handelaar of mengvoederfabrikant dat mag afleveren zonder bonn, welke den veehouder wordt verschaft door de provinciale voedselcommissarissen of uit hun naam door daartoe ingestelde plaatselijke bureau's. De mate, waarin en de hoeveelheden, waarvoor bons mogen worden afgegeven, kunnen centraal worden voorgeschreven door het Rijksbureau voor Voedselvoorziening in Oorlogstijd, dat zich daarbij zal

baseeren op de voor veevoeder beschikbare hoeveelheden der verschillende daarvoor benodigde goederen of de op dat gebied bestaande vooruitzichten.

Wanneer de bons bij den mengvoeder-fabrikant zijn aangekomen, al of niet via een handelaar, die niet zelf mengvoerders vervaardigt, doch deze van een menger betreft, en de menger daartegen het veevoeder verkoopt en aflevert, ligt het in de bedoeling, dat hij in staat gesteld wordt om, weder tegen bons, ter aanvulling van zijn voorraad, de benodigde ingrediënten aan te koopen bij zijn gewone leveranciers. Voor de belangrijkste dier goederen zullen dat graanhandelaars zijn, die tot den verkoop en de aflevering eveneens slechts gerechtigd zijn, indien zij daartegen bons ontvangen. Veelal zal deze aankoop plaats vinden bij den graanimporteur, die het graan bij een door de Regeering aangewezen instantie koopt en haar bij aflevering de ontvangen bons afgeeft of anders bij den handelaar, die het binnenlandsche graan van een regeeringsorgaan betreft.

Gemeend wordt, dat het mogelijk zal zijn den omvang der vraag, welke via den handel door middel van het bonnestelsel de regeeringsinstanties bereikt, in overeenstemming te houden met het tempo, waarin de Regeering haar voorraden wenscht af te geven, omdat men die vraag denkt te beheerschen door de hoeveelheden mengvoerders, waarvoor bons worden afgegeven.

Wijziging van het distributie-apparaat.

Nog valt melding te maken van hen, die als makelaars en commissonnairs, tezamen gewoonlijk tusschenpersonen genoemd, hun bemiddeling plegen te verlenen bij den verkoop van vele goederen aan handelaren en veevoeder-fabrikanten. Een door nauwkeurige voorschriften geregelde verkoop, als wij nu zouden krijgen, leidt gemakkelijk tot hun uitschakeling, welke de Regeering echter om verschillende redenen niet wenscht. Daarom bestaat er bij den verkoop der reeds sedert 1932 door de Regeering centraal van den teler overgenomen inlandsche tarwe, welke zij dus ook volgens vaste regelen verkoopt, reeds lang een regeling, welke die uitschakeling moet tegen gaan. Het ligt in de bedoeling, ook voor de andere granen (buiten- en binnenlandsche) zoo'n regeling te treffen, mede ten behoeve van diegenen onder de hievoren genoemde agenten, die bij den regeeringsinkoop geen of geen voldoende rol kunnen vervullen. Zij voorkomt echter niet, dat de positie der tusschenpersonen steeds ongunstiger wordt en hun arbeidsterrein steeds meer inkrimpt, met voortdurend mindere inkomsten.

Uit het hierboven medegedeelde blijkt, dat de Regeering bij de distributie der hier besproken goederen, voor zoover zij dat met de omstandigheden vereenigbaar acht, den handel wenscht te blijven betrekken. Tevens is echter wel gebleken, dat een omvangrijk ambtelijk apparaat gevormd is. De voornemens der Regeering zijn in deze uiteenzetting weergegeven zonder commentaar. Het is in de eerste plaats echter de vraag, of de voorgenomen en geleidelijk reeds in toepassing komende regeling naar behooren zal kunnen werken. Theoretisch lijkt zij bruikbaar, maar theorie en praktijk kloppen veelal niet met elkaar, ten nadeele van de zaak, die men wil dienen. Wijzigingen, als de Regeering in het distributie-apparaat wenscht te maken, zijn zeer moeilijk tot stand te brengen en dragen ook het gevaar in zich van ernstige schade aan verschillende groepen van belanghebbenden. De kans op dat laatste en op velerlei ongewenschte verschuivingen wordt ook nu gevreesd. Verschillende verschijnselen wijzen er op, dat die vrees wel eens gegrond kon zijn. Op de bezwaren, welke onder importeurs zoowel als distributeurs door zeer velen worden gevoeld en waarvoor niet zelden inderdaad goede reden bestaat, kom ik nog terug.

JAN SCHILTHUIS.

DE BEHOEFTEVOORZIENING VAN NEDERLAND IN OORLOGSTIJD.

„De oorlogstoestand heeft op bij uitstek voelbare wijze aan ieder duidelijk gemaakt, welk een betekenis het ongestoord interlocaal en internationaal verkeer voor het economische leven in de moderne maatschappij heeft”. Deze woorden, waarmee Minister Treub het hoofdstuk betreffende de levensmiddelenvoorziening in zijn boek „Oorlogstijd” inleidde, geven inderdaad den indruk weer, dien men aan het begin van een oorlog verkrijgt, als alle economische problemen op eens onder een geheel ander licht dan in normale omstandigheden vallen en een geheel andere oplossing verlangen.

Reeds in den oorlog 1914—1918 bleken de veranderingen, noodzakelijk in de volkshuishouding, van zoodanig karakter, dat een geheel nieuw systeem moest worden opgebouwd om voor de bevolking bevrediging harer behoeften op een eenigszins draaglijk niveau mogelijk te maken. De belangrijk grootere gecompliceerdheid van het economische leven, zooals dit zich in de jaren na den oorlog ontwikkelde, doet het voor storingen in de als normaal veronderstelde ontwikkeling, nog gevoeliger worden. De mogelijkheid, dat, vooral in een oorlog van iets langeren duur, de uiteindelijke wijzigingen in den opbouw van de volkshuishouding nog ingrijpender zullen zijn, is daarom niet uitgesloten. Aan den anderen kant brengt de grootere gecompliceerdheid van het economische leven echter mede, dat aan het begin van den huidige oorlog de Regeering over een apparaat de beschikking heeft, hetwelk reeds een jaren lange ervaring in de regeling van diverse economische vraagstukken, zij het onder vredesomstandigheden, bezit.

De vraag, hoe het met de behoeftevoorziening van Nederland op het moment staat, is niet eenvoudig te beantwoorden. Het spreekt vanzelf, dat de mate van afhankelijkheid van het buitenland *niet* gelijk is aan de invoerbehoefte in vredesstijd. Een aantal producten kan zonder veel bezwaar worden gemist of door binnenlandsche producten worden vervangen. Verder kunnen in oorlogstijd voorraden onmiddellijk voor de consumptie worden gehezigd. Bovendien bestaat de mogelijkheid wijzigingen in de productie, in meer autarkischen zin, aan te brengen; dit laatste is vooral dan mogelijk, indien de potentieele krachten daartoe reeds aanwezig zijn. Tenslotte kan een productie- en distributieplan, dat in oorlogstijd zeker een vereischte is, indien juist en op betrouwbare gegevens opgesteld, de invoerbehoefte belangrijk verminderen.

Natuurlijk blijft ook na volledige toepassing van de hierboven aangegeven mogelijkheden invoer noodzakelijk. Men behoeft slechts te denken aan de producten, die als gevolg van klimatologische factoren of van de niet in ons land voorkomende vindplaatsen, moeten worden aangevoerd. Wil men volkomen ontwrichting van ons economische leven voorkomen, dan zal tenslotte een regeling, al dan niet in den geest van de N.O.T. uit den vorigen oorlog, welke doel werd omschreven als „het verlenen van hare tusschenkomst in den ruimsten zin des woords ten behoeve van Nederlandsche kooplieden of vennootschappen van koophandel teneinde, ondanks den bestaanden oorlogstoestand, den ongestoorden aanvoer en uitvoer van goederen zooveel mogelijk te verzekeren”, wel moeten worden gevonden. De ontwikkeling der laatste weken wijst overigens reeds eenigszins, zij het langs anderen weg, in genoemde richting.

Teneinde eenig overzicht te verkrijgen in de situatie, zooals deze op het moment is, zullen wij hieronder de positie voor eenige der belangrijkste goederengroepen, nagaan. Het ligt in onze bedoeling dit onderzoek summier te houden, om in kort bestek een algemeen indruk te kunnen geven.¹⁾

¹⁾ De statistische gegevens in dit artikel zijn ontleend aan de publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek en aan die van de Directie van den Landbouw.

A. Levensmiddelen.

Het is algemeen bekend, dat de grondstof voor het voornaamste voedingsmiddel, het brood, slechts ten deele in Nederland wordt verbouwd. Terwijl het verbruik van tarwe in 1937¹⁾ 909 mill. kg bedroeg, was de binnenlandsche opbrengst slechts 343 mill. kg; 569 mill. kg met een waarde van f 49.9 mill. moest worden ingevoerd. Daarbij komt nog een invoersaldo van ruim f 4 mill. voor tarwemeel.

Hoewel grootendeels slechts grondstof voor andere voedingsmiddelen, vermelden wij hier nog, dat van de overige granen het verbruik van rogge geheel en dat van haver voor het grootste deel door de binnenlandsche productie worden gedekt. Bij gerst is dit voor ca. 40 pCt. het geval, terwijl mais bijna geheel moet worden ingevoerd. De invoerwaarde van deze vier granen bedroeg in 1938 ruim f 66 mill.

De overige belangrijkste plantaardige voedingsmiddelen, waaronder in de eerste plaats aardappelen, groenten en fruit, worden geheel door de binnenlandsche productie gedekt. Voor groenten is zelfs een belangrijk uitvoeroverschot (in 1938 ruim f 28 mill., terwijl het totaalbedrag der omzetten op de veilingen van groenten en fruit zich in de laatste jaren tusschen de f 60 en f 70 mill. bewoog) aanwezig. Bij fruit zal natuurlijk het verbruik van tropische of subtropische producten moeten worden beperkt en eventueel worden vervangen door de nu soms nog geëxporteerde binnenlandsche fruitsoorten. De productie van suiker bedroeg voor den oogst 1937/1938 110 pCt. van de binnenlandsche consumptie. Of dit in oorlogs- of blokkade-omstandigheden zoo zal kunnen blijven, zal o.m. ervan afhangen of de kunstmest-situatie en de arbeidsvoorziening daartoe de gelegenheid bieden.

De koloniale voedings- en genotmiddelen (rijst, cacao, koffie, thee) en plantaardige vetten (copra, grondnoten, palmolie) kunnen, evenals het als grondstof zoo belangrijke lijnzaad, slechts via import worden verkregen. De voorziening met deze producten zal dus moeten worden geregeld, terwijl, wat betreft de vetten, vervanging op zekere schaal door dierlijke vetten zal kunnen geschieden. Met een relatief grooter boterverbruik zal dus eveneens rekening dienen te worden gehouden.

Terwijl voor de plantaardige voedingsmiddelen de behoefte slechts ten deele door de binnenlandsche voortbrenging wordt gedekt, vertoonen daarentegen de dierlijke producten juist over de geheele linie groote overschotten.

De behoefte aan melk kan natuurlijk geheel door den Nederlandschen veestapel worden bevredigd. De uitvoer van melk (gecondenseerd of als melkpoeder) bedroeg in 1938 zelfs ruim f 45 mill. De uitvoer van boter beliep in 1938 f 43.8 mill., die van kaas bijna f 29 mill. Voor deze beide producten was het overschot, dat werd uitgevoerd, ongeveer even groot als de binnenlandsche consumptie.

Ook voor vleesch is de behoefte volledig gedekt. Voor varkensvleesch bestaat zelfs een belangrijk uitvoersaldo, hetwelk in 1938 voor de diverse soorten in totaal ruim f 24 mill. bedroeg.

Onze pluimveestapel voorziet ons niet alleen voldoende van eieren, doch stelde ons in 1938 bovendien in staat voor een bedrag van f 40 mill. te exporteerden.

Het beeld, geschetst voor de situatie, wat betreft de dierlijke voedingsmiddelen, zou echter onvolledig zijn, indien de invoer van meststoffen, voedergranen, veekoeken, e.a. veevoer onvermeld zou zijn gebleven. Deze producten, die feitelijk de grondstoffen voor de zuivelproducten, vleesch en pluimveeproducten vormen, moeten voor ca. 1/2 deel worden ingevoerd. Het invoersaldo van deze producten bedroeg in 1938 ca. f 120 mill.

In oorlogstijd zouden, verondersteld, dat er geen wijzigingen in den aard der productie werden ge-

¹⁾ Cijfers over 1938 nog niet beschikbaar.

bracht, verschillende moeilijkheden uit deze situatie moeten voortvloeien.

Aan den eenen kant zouden wij met een tekort aan broodgraan hebben te kampen, terwijl wij aan den anderen kant veevoer zouden moeten invoeren om een veestapel in stand te houden, die voor een belangrijk deel op productie voor den export is ingesteld. Een consequentie van deze omstandigheden zou dus in de eerste plaats moeten zijn een uitbreiding van de voortbrenging van tarwe en eventueel van andere graansoorten, die voor vermenging met tarwe in brood kunnen worden gebruikt. Indien mogelijk en noodzakelijk zal ook eenige uitbreiding van den verbouw van voedergewassen moeten plaats vinden. De veestapel zal echter in ieder geval eenige inkrimping moeten ondergaan. Het is overigens de vraag, of de productiviteit op dezelfde hoogte zal zijn te handhaven. Zoowel melkgift, vetgehalte van de melk als ook het slachtgewicht der koeien zijn gevoelig voor afwijking van de thans blijkbaar nagevoeg optimale voeding der dieren.

Nu is de met tarwe beteelde oppervlakte juist in de jaren sedert 1930 belangrijk toegenomen. Tegen 57.518 ha in 1930, hetgeen ongeveer overeenkwam met het gemiddelde van de jaren 1901—1910, bedroeg de met tarwe bebouwde oppervlakte in 1935 153.936 en in 1937 128.551. Het totaal aan bouwland bedroeg in 1937 940.085 ha, waartegenover 1.293.958 ha grasland en 124.755 ha tuingrond stonden. In 1937 waren er bovendien nog 321.608 ha woeste grond.

Aangezien uitbreiding van het tarwe-areaal ten koste van den bouwgrond van andere akkerbouwproducten over het algemeen niet gerechtvaardigd zou zijn, gezien de positie daarvoor, zou een oplossing wellicht kunnen worden gevonden in omzetting van het in de laatste jaren in oppervlakte toegenomen grasland en eventueel tuingrond (weggevallen uitvoer) in bouwgrond. Ook het in cultuur brengen van woeste gronden zal in dat geval van groote betekenis kunnen zijn. Op dit gebied zou nauwkeurig deskundig onderzoek de mate van verschuiving in de diverse bebouwingssoorten moeten aangeven.

De onvoldoende voorziening met veevoer in oorlogstijd en de voor het grootste deel wellicht wegvalende uitvoer zullen een inkrimping van den in de laatste jaren eveneens gegroeiden veestapel en dus een kleinere behoefte aan grasland tengevolge hebben.

Onze veestapel was volgens de laatste gegevens als volgt samengesteld:

	In duizenden
Melk- en kalkkoeien (1937)	1475
Mestvee („)	143
Jongvee („)	977
Totaal rundvee (1938)	2763
Schapen („)	654
Varkens („)	1832
Hoenders („)	29646

Afslachting tot het peil, hetwelk onze eigen voorziening met zuivelproducten en versch vleesch vereischt en waarop de voeding zonder te veel moeilijkheden kan plaats vinden, zou tevens een kostbare reserve aan geconserveerd vleesch en aan vet opleveren. De beantwoording van de vraag, welk deel van den totalen veestapel eventueel voor slacht zal moeten worden aangewezen, zal in ieder geval nauwgezet overleg vergen.

Samenvattend, kan dus worden geconcludeerd, dat onze voedselvoorziening, indien ten minste de noodzakelijke maatregelen tot de uitbreiding van het bouwland en de inkrimping van den veestapel op de juiste wijze worden genomen, wat betreft de voornaamste producten, geen onoverkomelijke moeilijkheden behoeft op te leveren. Eenige aanvullende import zal bovendien waarschijnlijk steeds mogelijk blijven.

B. Grondstoffen.

Geheel anders is het gesteld met onze grondstof-voorziening. Voor zoover deze niet bij de voedsel-

voorziening ter sprake is gekomen (voedermiddelen, vetten), kan worden opgemerkt, dat met uitzondering van steenkolen²⁾ en cokes²⁾, waarvan de productie in 1937 resp. 89 pCt. en 203 pCt. van het binnenlandsche verbruik bedroeg, de meeste andere grondstoffen voor verreweg het grootste deel moeten worden ingevoerd. In hoeverre dit mogelijk zal zijn, ook wat onze koloniale grondstoffen rubber, tin, kapok, petroleum, betreft, zullen de feiten moeten aantonen. De hier te lande aanwezige voorraden van de producten kunnen voorloopig weliswaar de vraag dekken; op den duur kunnen hier evenwel moeilijkheden optreden.

C. Fabrikaten.

De voortbrenging van fabrikaten is in de jaren na 1918 door de nog voortschrijdende industrialisatie, later versterkt door de diverse maatregelen tot bescherming der binnenlandsche industrie (contingenteeringen, tariefsverhoging) en de vestiging van sommige z.g. emigranten-industrieën steeds toegenomen. De afhankelijkheid van het buitenland is op dit gebied, voor zoover ten minste grondstoffen of half-fabrikaten tot onze beschikking staan of gesteld kunnen worden, belangrijk verminderd. In bijna iederen tak van nijverheid bestaat de mogelijkheid tot op zekere hoogte aan de behoeften der bevolking tegemoet te komen. Gezien den omvang van deze groep, geven wij hieronder in een tabel de binnenlandsche productie van de voornaamste goederen, uitgedrukt in procenten van het binnenlandsche verbruik, weer.

	Jaar	Percentage ²⁾
Margarine	1938	115
Zeep (zachte)	"	101
" (huishoud- en textielzeep) ..	"	102
" (toilet- en medicijn. zeep) ..	"	79
Zeep- en waschpoeder	"	100
Rijwielen	"	101
Frames	"	104
Cacaopoeder *)	"	233
Wollen dekens *)	"	112
Wollen weefsels *)	"	84
Garens van katoen en linnen	"	76
Katoenen dekens *)	"	143
Andere weefsels v. katoen en linnen *)	"	161
Gebreide- en tricotgoederen *)	"	82
Kousen en sokken *)	"	64
Zoolleder	1937	110
Schoenen, laarzen, pantoffels	"	94
Courantpapier	1938	94
Gegoten ijzeren emaillewaren *) ..	1937	80
Geslagen " " *) ..	"	105
Bouten, moeren, enz. *)	1938	84
Draadnagels en spijkers *)	"	86
Confectiekleeding *)	"	93
Sigaretten	"	90
Zout	"	95
Cement	"	47
Gedistilleerd	"	120
Bier	"	107
Plantaard. oliën	"	126
Kunstzijde	1937	28

²⁾ Voor de artikelen, voorzien van een *) is het percentage berekend naar de waarde, voor de overige is dit geschied naar de hoeveelheid. De gegevens voor deze producten worden niet door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerd, doch zijn ons door dit Bureau welwillend voor publicatie beschikbaar gesteld.

Van verreweg de meeste fabrikaten blijkt dus de mogelijkheid van bewerking in het binnenland te bestaan. De eenige moeilijkheid blijft dus de voorziening met grondstoffen.

Indien een regeling voor den aanvoer van deze grondstoffen en half-fabrikaten, alsmede voor de aanvullende invoeren van sommige levensmiddelen en fabrikaten zou kunnen worden getroffen, dan vormt de voorziening in de meest noodige behoeften onzer bevolking geen onoplosbaar probleem. Vergelijking met de positie in den oorlog 1914—1918 zou in het

bestek van dit artikel te ver voeren³⁾. Verschillende gegevens toonen echter aan, dat de toestand op dit gebied soms zelfs belangrijk beter is dan in den vorigen oorlog. Natuurlijk zal een strenge controle van productie en distributie noodzakelijk zijn, om alles in goede banen te leiden. Ook zal eenige verschuiving in de samenstelling der voeding niet zijn te voorkomen. Indien echter dit vraagstuk ook van de zijde der voedingswaarde der verschillende producten wordt bestudeerd, zooals door den nood gedwongen o.a. reeds in vredestijd in Duitschland is geschied, behoeft deze verschuiving niet altijd achteruitgang te beteekenen.

Gezien de ervaringen uit den vorigen oorlog is een regeling van den invoer der neutrale staten wel te verwachten. Het feit, dat de Oslo-staten een nauw contact met elkaar onderhouden, maakt het dan ook aannemelijk, dat dit probleem een onderwerp van gedachtenwisseling zal vormen. Een gemeenschappelijk optreden zal bovendien de positie van deze neutrale staten kunnen versterken. Voor de bedrijvigheid, doch ook voor de defensieve kracht hier te lande, is het voorkomen van een al te sterke afsnijding en belemmering van onze verbindingen van groote beteekenis.

Alles bijeengenomen, bestaat er evenwel, zij het slechts na een vluchtige beschouwing der statistische gegevens, geen aanleiding tot een bijzondere bezorgdheid wat betreft de behoeftevoorziening van onze bevolking. Een deskundig gebruik van de beschikbare krachten blijft echter daartoe een allereerste vereischte.

F. WEINREB.

³⁾ Dengelijke vergelijkingen alsmede diepergaande onderzoekingen naar den verzorgingstoestand in verschillende afzonderlijke bedrijfstakken en voor diverse goederen zijn gedurende de laatste weken, ook in de dagbladders, herhaaldelijk gepubliceerd.

DE REACTIES VAN DE INTERNATIONALE GOUDMARKT NA HET UITBREKEN VAN DEN OORLOG.

Om eenig inzicht te krijgen in de reacties, welke de internationale goudmarkt na het uitbreken van den oorlog heeft te zien gegeven, lijkt het gewenscht eerst in het kort na te gaan, hoe het prijsmechanisme op de Londensche goudmarkt functioneerde vóór het uitbreken van de catastrofe. Weliswaar had deze markt door enkele in het begin van 1939 getroffen maatregelen — waarover nader — reeds een deel van haar beteekenis ingeboet, doch waar de Londensche markt toch nog steeds de plaats was, waar het meerendeel der goudaanvoeren placht samen te komen, was haar functie nog stellig niet te onderschatten.

De diep gewortelde en historische beteekenis van den goudhandel te Londen moet wel in de eerste plaats hieraan worden toegeschreven, dat juist te Londen op de meest intensieve wijze een uitwisseling en combinatie tot stand kon worden gebracht tusschen den commercieelen goudhandel eenerzijds en de monetaire goudbewegingen anderzijds. Deels doordat de nieuwe goudproductie, stammende uit de Engelsche Dominions, daar ter markt placht te verschijnen, anderdeels omdat Londen als internationale geldmarkt en clearinginstantie van in Ponden afgesloten goederentransacties, het meest in aanmerking kwam om als centrum voor monetaire goudbeweging te fungeeren.

Mechanisme van de Londensche goudmarkt.

Allereerst dient dan te worden vastgesteld, dat reeds kort na het loslaten in 1931 van den gouden standaard door Engeland de wenschelijkheid naar voren was gekomen een mechanisme in het leven te roepen, dat zou kunnen voorzien in het gemis, dat de goudhandel voelde als gevolg van de verbreking van den eertijds bestaanden band tusschen wisselkoers en goud. Met het oog hierop deed men dagelijks een semi-officieelen prijs voor het goud vaststellen, welke door het Britsche Egalisatiefonds min of meer tot rechtsnoer werd genomen bij de uitvoering

van de door dit Fonds gevolgde interventiepolitiek. Deze dagelijksche vaststelling van den goudprijs, in de wandeling bekend als de „fixing”, had plaats in een bijeenkomst van vertegenwoordigers van zes vooraanstaande firma's in den Londenschen goudhandel. Bij het vaststellen van den goudprijs werd nauw contact gehouden met de Bank of England. Deze werd nauwkeurig op de hoogte gesteld van de marktpositie en bepaalde dan, in hoever zij bereid was een eventueel aanbodsaldo op te nemen of een eventuele surplusvraag te bevredigen. Hierbij werd uit den aard van de zaak in belangrijke mate rekening gehouden met den Dollarkoers.

Als uitgangspunt werd sedert de stabilisatie van den Dollar in 1934 de aankoop van de Federal Reserve Bank te New York ad \$ 35.— per ounce fijn, minus $\frac{1}{4}$ pCt. handling charges, is \$ 34.9125 genomen. Rekening houdende voorts met de verschepingskosten Londen/New York, welke vóór het uitbreken van den oorlog op circa \$ 0.14 per ounce konden worden vastgesteld, kwam de tegenwaarde van naar New York gezonden goud uit op circa \$ 34.77 per ounce.

Om te calculeeren, welke goudprijs te Londen met \$ 34.77 per ounce overeenkwam, had men genoemd bedrag van \$ 34.77 slechts te deelen door den op dat oogenblik geldenden wisselkoers Londen/New York, waarna het quotiënt, aangeduid met den naam „shipping parity”, den prijs aangaf, waarop goudarbitrage juist nog geen voordeel gaf.

Het doet wellicht vreemd aan, dat men als pariteit nam het niveau, dat als goudpunt van uitvoer zou kunnen worden aangeduid. Toch wordt dit uitgangspunt minder onlogisch, wanneer men bedenkt, dat, juist als gevolg van den permanenten stroom van aanvoeren van nieuw geproduceerd goud, Engeland zelfs bij een overwegend sluitende betalingsbalans goud voortdurend weer moest uitvoeren.

Op de „shipping parity” kwam de goudprijs in de dagelijksche fixing echter meestentijds niet te liggen; hij lag of daaronder, in welk geval men van een „discount” sprak, welke arbitrage naar New-York attractief maakte, of daarboven — men sprak dan van een „premie” —, waardoor arbitrage naar New-York onmogelijk werd. Deze premie, respectievelijk het discount, diende in de eerste plaats een weerspiegeling te zijn van de vraag- en aanbodsverhoudingen op de markt van het Pond Sterling. Met andere woorden lag het Pond vast, dan lag het in de rede een premie op de verschepingspariteit te fixeeren en in het omgekeerde geval een discount.

Daarnaast speelden bij de bepaling van de premie, respectievelijk het discount, natuurlijk ook de vraag- en aanbodsverhoudingen ter goudmarkt zelve een rol. Toch kon in het algemeen worden gesteld, dat deze niet van doorslaggevende beteekenis waren, omdat alsdan het wisselkoerspolitieke hoofdmoment op ongewenschte wijze zou zijn doorkruist. Het ware b.v. alleszins denkbaar, dat zich tegelijk met een vasten Pondenkoers een groot aanbod van goud zou manifesteren, hetwelk de toelating van een premie niet zou rechtvaardigen. Toch lieten de autoriteiten in dergelijke gevallen dikwijls een premie op de verschepingspariteit toe op grond van het feit, dat de verhoudingen ter wisselmarkt dienden te prevaleeren. De consequentie hiervan was natuurlijk, dat het Egalisatiefonds zelf het excedent-aanbod tot den hoogen prijs moest opnemen. In de practijk hebben zich dergelijke gevallen verscheiden keeren voorgedaan, al dient men te erkennen, dat een nauwkeurige bestudeering van de door de autoriteiten gevolgde tactiek wel eens de vraag deed rijzen, of inderdaad steeds een vaste en voor alle gevallen geldende en volkomen consequente richtlijn in het oog werd gehouden.

Voor al den laatsten tijd kreeg men, toen er voor het toelaten van een premie louter op grond van wisselkoersverhoudingen nauwelijks aanleiding bestond, vaak den indruk, dat men van de oorspronkelijke richtlijnen steeds verder afweek, en de vraag- en aan-

bodsverhoudingen op de goudmarkt steeds meer recht deed wedervaren.

Belemmerende maatregelen in Londen.

Hebben de autoriteiten voorheen ongetwijfeld alles in het werk gesteld om de Londensche goudmarkt haar aanzien te doen behouden, sedert het begin van dit jaar zagen zij zich genoodzaakt onder den drang van de steeds moeilijker wordende positie van het Pond Sterling, maatregelen te treffen, die een niet onbelangrijken slag aan de Londensche goudmarkt moesten toebrengen. Tot dezulken kan men vóór alles rekenen het door de Bank of England, op initiatief van de Treasury, tot de Engelsche banken gericht verzoek om zich te onthouden van termijntransacties in goud, alsmede van het geven van credieten tegen onderpand van goud, aangezien deze soort van transacties — de reële niet te na gesproken — de mogelijkheid tot speculatie tegen het Pond vergrootten. Hiermede was het goudembargo, hetwelk in 1935 op soortgelijke wijze was tot stand gekomen en nadien weder opgeheven, herleefd.

Op dit punt deed zich voor de Londensche goudmarkt wel heel duidelijk het bezwaar gevoelen van de combinatie van het monetaire en het commercieele element der aldaar afgewikkelde goudtransacties. Dat deze transacties op belangrijke schaal naar de Amsterdamsche markt verhuisden, moet uitgesloten worden geacht, omdat de Nederlandsche banken zich op grond van een door De Nederlandsche Bank tot haar gericht verzoek verbonden hadden zich te onthouden van het geven van voorschotten op onderpand van goud, of zich tegenpartij te stellen bij termijntransacties in goud, waarvan kon worden aangenomen, dat zij een speculatie tegen het Pond inhielden. Dit neemt niet weg, dat er toch wel een — zij het zeer gering — gedeelte van dergelijke affaires zijn weg naar Amsterdam zal hebben gevonden, doordat zij den vorm aannamen van aankoop van termijn-goud tegen Fransche Francs en Zweedsche Kronen — beide valuta's welke ten nauwste met het Pond fluctueerden — waardoor haar karakter niet steeds viel te onderkennen.

Deze maatregelen bleken intusschen niet in staat een blijvende verlichting aan het Pond te geven, zoodat Augustus van dit jaar het Egalisatiefonds zijn tot voordien gevolgde tactiek om het dagelijksche tekort in de fixing ter beschikking van de goudmarkt te stellen, liet varen, en tot rantsoeneering overging. Van particuliere goudarbitrage naar Amerika was onder die omstandigheden inderdaad geen sprake meer. Vooreerst omdat de premie veel te hoog was en voorts omdat de autoriteiten de goudarbitrage zelf geheel ter hand namen. Het wisselkoerselement raakte bij de dagelijksche vaststelling van den goudprijs toen dus reeds geheel op den achtergrond.

En zoo maakten dan tenslotte de „Defence (Finance) Regulations”, krachtens welke alle particuliere goudbezit in den vorm van munten of baren langs de wettelijke kanalen aan de Regeering moet worden aangeboden, tevens een definitief einde aan de fixing; de goudprijs, d.w.z. de aankoopprijs, wordt thans dagelijks door de Bank of England vastgesteld; aankopen zijn niet meer mogelijk. Als laatste fixingprijs gold op 1 September j.l. sh. 160/-, de eerste officieele aankoopprijs luidde sh. 168/-, een volkomen uit het lood geslagen notering in verhouding tot den Pond/Dollarkoers van 4.02 — waarop hij sindsdien is gehandhaafd.

Van dat moment af kan men dus stellen, dat de Londensche goudmarkt vrijwel alle beteekenis heeft verloren; of dit zoo zal blijven, dient te worden afgewacht. Voor het oogenblik is Amsterdam echter de eenige vrije markt; hierbij moet aanstonds worden aangeteekend, dat deze in beteekenis in de verste verte niet met de Londensche is te vergelijken, terwijl, zooals uit het onderstaande zal blijken, ook niet zal moeten worden verwacht, dat Amsterdam in de toekomst belangrijk aan beteekenis zal winnen.

Reacties na het uitbreken van den oorlog.

De eerste reactie na het openen der vijandelijkheden was uiteraard een plotseling scherpe stijging hier ter markt van den prijs van gouden munten, vooreerst als gevolg van de oorlogspsychose, maar meer nog door het ontbreken van de machtige toevloeren van de Londensche markt. Dit kwam sterk tot uitdrukking ten aanzien van sovereigns en eagles.

Ook het gouden tientje was zeer gezocht. Zoo kon het voorkomen, dat gouden tientjes een oogenblik zelfs, nl. op 5 September j.l., f 14.70 per stuk noteerden, terwijl de prijs voor goudbaren tot f 2.150.— was opgelopen. Hierbij deed zich dus het verschijnsel voor, dat niet alleen de munten een aanzienlijke premie boven baren noteerden (circa 13 pCt.), maar ook dat baren een agio deden boven de oude goudpariteit Amsterdam/New-York, op basis van den afgiftekoers van het Egalisatiefonds ad 1.88³/₈. Deze koers toch correspondeerde op basis van den afgifteprijs te New York ad \$ 35.— per ounce, met een goudprijs hier te lande van f 2.119.75. Op dien dag deden baren dus ca. 2 pCt. agio boven de goudpariteit.

De verklaring, die men hiervoor wel hoorde geven, nl. dat, onder de gewijzigde omstandigheden, de kosten van verscheping van New-York naar Amsterdam, vooral door de sterk gestegen molestpremie, aanzienlijk waren toegenomen, waardoor dus de facto een nieuwe goudpariteit bij ouden wisselkoers was ontstaan, kan geen steek houden. Immers, goudexport voor particuliere rekening is niet mogelijk, zoodat de begrenzing van den goudprijs voor baren te Amsterdam tot die nieuwe goudpariteit wel als een zeer theoretisch maximum moet worden aangemerkt.

Deze basis krijgt dan ook slechts beteekenis, wanneer men haar ziet in den achtergrond van de door het Nederlandsche Egalisatiefonds, respectievelijk De Nederlandsche Bank, openstaande mogelijkheid om krachtens het bestaande Tripartite-Agreement goud aan te koopen en te verkoopen. Ook hierbij blijkt alweer de beteekenis van het wegvallen van de vrije Londensche goudmarkt. Zoolang immers de fixing bestond, was het steeds mogelijk om een uitwisseling tot stand te brengen tusschen monetaire en commercieele goudvoorraden en op onbepaalde wijze te voorzien in de behoeften van de markt. Het was nl. in bepaalde gevallen voor Nederlandsche banken mogelijk en zelfs attractief om haar Dollars via Londen in goud om te zetten, omdat aldus tweemaal handling charges konden worden bespaard, evenals de verschepingskosten, die, zooals uit het bovenstaande blijkt, reeds in de berekening van de shipping parity waren verdisconteerd. Wilden deze omzettingen loonend zijn, dan moest de goudprijs te Londen natuurlijk niet aanzienlijk boven de shipping parity liggen.

Door het wegvallen van die bron is, tenzij het Nederlandsche Egalisatiefonds actief in de goudmarkt mocht gaan opereeren, voor de Amsterdamsche markt slechts overgebleven: het goud in het bezit van derden, hetzij van de banken zelve, hetzij voor rekening van cliënten zoowel in binnen- als buitenland. Hierbij dient dan nog te worden vermeld het nieuw geproduceerde goud, voorzoover het niet geforceerd elders ter markt moet worden gebracht. Wij denken hierbij o.m. aan het Zuid-Afrikaansche goud, hetwelk thans waarschijnlijk niet meer tot verscheping wordt gebracht en dus in Zuid-Afrika zal blijven. Den verkoop zou men zich aldus kunnen denken, dat de Bank of England het goud overneemt, levering Pretoria, op basis van den door haar — wellicht met inachtneming der verschepingskosten — vastgestelden prijs.

Van tijd tot tijd vinden nog kleine aanvoeren uit België en Zwitserland plaats, doch deze zijn slechts van ondergeschikte beteekenis. Op grond van bovengenoemde factoren zal de Amsterdamsche markt nimmer die beteekenis kunnen krijgen als de Londensche markt eertijds bezat.

G. J. H. DE GRAAFF.

OORLOGSCONJUNCTUUR EN BEURSBEGING IN DE VEREENIGDE STATEN.

In de laatste weken heeft zich aan de New-Yorksche beurs een zeer interessante ontwikkeling voltrokken: aan den boom in de z.g. „war babies”, met welke niet bijzonder prettig aandoende benaming de Amerikanen de aandelen van ondernemingen der directe en indirecte oorlogsindustrie plegen aan te duiden, kwam een plotseling einde. Hiervoor was geen andere uiterlijke reden aan te wijzen dan een verklaring van den plaatsvervangenden Attorney General (onderminister van Justitie) Thurman W. Arnold van ongeveer de volgende strekking: aangezien hem talrijke klachten uit den lande over prijsopdriving enz. hadden bereikt, was hij besloten deze en dergelijke ongewenschte verschijnselen door middel van toepassing der anti-trustwetten tegen te gaan. Te dien einde was hij bezig, de onder zijn leiding staande anti-trustafdeeling van het federale departement van justitie uit te breiden alsook een wetsontwerp, strekkende tot aanvulling der bestaande anti-trustwetten, gereed te maken, dat binnenkort bij het Congres zou worden ingediend.

Blijkens de gevoelige reactie, die deze mededeeling als het ware op den voet volgde, hechte de New-Yorksche beurs en haar clientèle kennelijk grotere waarde aan de woorden van den heer Arnold dan aan de, korten tijd daarvoor, afgelegde verklaring van den Minister van Financiën Morgenthau, dat de regeering niet van plan was, de instelling eener oorlogswinstbelasting te bevorderen.

Dat het uitblijven van een oorlogswinstbelasting een belangrijken hausse-factor moest vormen, is gemakkelijk genoeg te begrijpen. Minder duidelijk is het, althans van buitenaf bekeken, waarom aan de aankondiging van den heer Arnold, prijsstijgingen met de middelen der anti-trustwetten te zullen bestrijden, een dusdanige overwegende beteekenis werd toegekend, dat de ongetwijfeld aanwezige zeer krachtige hausse-factoren ruimschoots gecompenseerd werden. En toch is één en ander niet van gegronde redenen ontbloot.

Roosevelt's ordeningspolitiek.....

Roosevelt's economische politiek gedurende zijn eerste ambtsperiode wordt gekenmerkt door een omvattend programma van „ordering” van het bedrijfsleven, die hij zich na overbrugging van den acuten noodtoestand als een permanente instelling had voorgesteld. Langs den weg der „ordering” moest de verdere groei der grootbedrijven en der groote particuliere vermogens worden tegengegaan en moest het midden- en kleinbedrijf worden beschermd en gesteund. Ter uitvoering van dit programma werd o.m. onder de (N)ational (I)ndustries (R)ecovery (A)ct voor alle eenigermate belangrijke bedrijfstakken een z.g. „code” uitgevaardigd, die geoorloofde concurrentie-methodes limitatief opsomde. Het doel, dat hiermede werd nagestreefd, was het directe tegendeel van hetgeen door de bestaande anti-trustwetten als het te beschermen belang bij uitstek werd gedefinieerd, t.w.: het in stand houden van de vrije concurrentie à tort et à travers.

Roosevelt leed met deze groot opgezette ordeningspogingen reeds in 1935 schipbreuk, doordat het hoogste Gerechtshof der Vereenigde Staten de N.I.R.A. wetgeving als in strijd met de grondwet verklaarde. Daarmede was aan de rechtstreeksche ordeningspolitiek de grondslag ontnomen. Na een lange periode van besluiteloosheid meende Roosevelt na zijn herkiezing zijn ordeningswetgeving te kunnen herstellen door den tegenstand van het hoogste Gerechtshof voor goed te breken. Te dien einde werd begin 1937 inderhaast de onberaden actie voor een „hervorming” van het United States Supreme Court op touw gezet; deze actie eindigde na een verwoeden strijd van ruim vijf maanden, waarbij een openlijke breuk tusschen

de conservatieve en radicale elementen in de democratische partij nauwelijks vermeden kon worden, met een gevoelige nederlaag van den president.

Niet veel gunstiger zijn de uitkomsten van Roosevelt's indirecte ordeningspogingen, die vooral met middelen der belastingpolitiek werden ondernomen¹⁾.

..... en de vrijheid van het bedrijfsleven.

De moeilijke politieke situatie van medio 1939 bracht de oude anti-trustpolitiek weer meer op den voorgrond. Tegelijkertijd werd de aandacht van den president gevestigd op een van de meest belovende jongere juristen van de New Deal, T. W. Arnold, een steevast aanhanger van de richting Brandeis-Frankfurter, die gedurende de eerste zes jaar van de New Deal ten eenen male op den achtergrond was gedrongen.

Deze vooraanstaande juristen beschouwden de marktbeheersching door middel van de concentratie van ondernemingen en van ondernemersovereenkomsten als een euvel op zichzelf en streden voor herstel van de vrijheid van het bedrijfsleven in de oude liberalistische beteekenis. In hun voetstappen tredend, had Arnold nog als hoogleraar aan de Yale-universiteit de taak der trustpolitiek aldus geformuleerd: bestrijding en vernietiging van alle prijsverhoogende overeenkomsten, regelingen, afspraken, enz. met inbegrip van ondernemers- en arbeidsovereenkomsten. Tevens meende hij in deze politiek het panacee voor economische crisisverschijnselen gevonden te hebben.

Deze heer Arnold werd medio van dit jaar tot zijn tegenwoordige functie van Assistant Attorney General benoemd, en wel met het consigne, een grootscheepsche anti-trustactie volgens zijn ideeën op touw te zetten. Men lette wel: dit beteekende in geen deele een beslissing van President Roosevelt, voor den a.s. verkiezingsstrijd van Arnold's anti-trustleuze gebruik te maken; wél echter was hieruit op te maken, dat Roosevelt dit voorstel in zeer ernstige overweging had genomen. Een voorbeeld te meer van Roosevelt's neiging, belangrijke beslissingen hangende te laten en inmiddels zooveel mogelijk reserveposities op te bouwen. Zoo heeft de president tot op heden angstvallig vermeden zich op Arnold's programma „tot bevrijding van 's lands economie van de ketenen der trustbindingen enz.” vast te leggen. Aan den anderen kant werd Arnold een niet onbelangrijke vrijheid van beweging en van handelen toegestaan: o.m. mocht hij den juridischen staf van zijn afdeeling van achttien tot driehonderd leden uitbreiden en twee gewapende verkenningsstochten in vijandelijk gebied ondernemen, nl. ter zake van de kosten der bouwindustrie en van den melkprijs in de stad Chicago.

De oorlog en Roosevelt's economische politiek.

Het uitbreken van den oorlog op ons veel geplaagd continent heeft de psychologische situatie eensklaps grondig en op een voor Roosevelt buitengewoon gunstige wijze veranderd: de vicieuze cirkel, waaruit hij zich nauwelijks meer wist te bevrijden, was ineens verbroken; zijn kansen op hernominatie en herkiezing namen zienderoogen toe. Nu kon, nu mocht, nu moest zelfs gehandeld worden. En er werd gehandeld.

Ik ga hier opzettelijk voorbij aan de naar zich tot nu toe laat aanzien buitengewoon handige manier, waarop Roosevelt zich met het zeer netelige vraagstuk der neutraliteitswetgeving heeft bezig gehouden, op welk gebied de president nog zeer onlangs een vrij gevoelige nederlaag had geleden. Doch ook Roosevelt's houding op economisch-politiek gebied levert, mits goed bekeken, een subliem staaltje van staatsmanskunst.

Immers, de twee zetten, bestaande in de verklaring van Morgenthau, dat er geen oorlogswinstbelasting zou komen en die van Arnold, dat prijsopdrijvingen met de middelen der anti-trustwetten zouden worden tegengegaan, verraden, in onderling verband beschouwd, de hand en het spel van den meester. Men kan hier-

¹⁾ Vgl. Schmey, E.-S.B. Nos. 1191/2, 1231.

uit opmaken, dat Roosevelt het probleem, dat de oorlogswinsten vormen, en het meer dan problematische karakter, dat zij, geenszins uitsluitend in economisch opzicht, dragen, oogenblikkelijk in zijn vollen omvang en gewicht heeft overzien. Voor Roosevelt stonden op dit oogenblik twee gezichtspunten voor de bepaling van zijn toekomstig economisch beleid op den voorgrond: aan den eenen kant was hem een opleving der conjunctuur van harte welkom; aan den anderen kant achtte hij zich verplicht het maken van oorlogswinsten van meet af aan tegen te gaan.

Ten aanzien van de oorlogswinsten stelde hij zich op het zeer juiste standpunt, dat voorkomen beter is dan helen. Hij zag dus af van het instellen eener oorlogswinstbelasting — vandaar de dienovereenkomstige verklaring van Morgenthau —, waardoor toch slechts achteraf betrekkelijk onvolkomen resultaten behaald konden worden. Dit besluit viel des te minder moeilijk, aangezien de openbare meening nieuwe experimenten op belastinggebied nauwelijks meer gedoogd zou hebben. Veeleer besloot hij het maken van oorlogswinsten in den kiem te smoren: voor dit doel konden Arnold en diens nieuwe organisatie voortreffelijke diensten bewijzen, door nl. de prijzen en daarmee de winsten van practisch gesproken alle takken der Amerikaansche industrie, nijverheid en handel aan een preventief en zoo noodig ook repressief toezicht te onderwerpen. Mocht hiervoor een aanvulling der bestaande anti-trustwetten noodig zijn, zoo kan Roosevelt in zooverre op volledigen steun der openbare meening rekenen.

Hiermede is het niet in strijd, dat Roosevelt tusschentijds zijn meening heeft te kennen gegeven, dat voor eenige der belangrijkste grondstoffen en landbouwproducten prijzen als redelijk beschouwd konden worden, die iets boven het tegenwoordige niveau liggen. Deze toelaatbaar geachte prijsverhoogingen moeten het herstel van de rentabiliteit der betrokken industrieën mogelijk maken, hetgeen echter geenszins beteekent, dat haar ruime, laat staan overvloedige, winstmarges zullen worden toegestaan. Wel valt te vermoeden, dat de landbouwproducten ook in dit opzicht een zekere voorkeur boven de industriele productie zullen genieten.

Herstel van de ordening.

Mocht de Roosevelt'sche regering door de toepassing der anti-trustwetten een alomvattende prijscontrole verkrijgen, dan zal niet alleen het maken van oorlogswinsten bij voorbaat belemmerd worden, hetgeen zeer zeker te verdedigen is, doch tevens zal Roosevelt een nieuw en dezen keer doeltreffend middel in handen krijgen, om het geheel van zijn ordeningspolitiek opnieuw ter hand te nemen. Gezien het door dezen bewindsman tot nog toe gevolgde beleid, is het meer dan twijfelachtig, of hij in dezen den goeden middenweg zal weten te vinden.

Velen, die de vrijheid van het bedrijfsleven als de beste economische politiek beschouwen, zullen zich er mede kunnen vereenigen, dat het maken van oorlogswinsten wordt tegengegaan, aangezien deze onder de huidige omstandigheden een zeer ongunstig psychologisch effect zouden kunnen hebben. Dit doel na te streven langs den weg der prijscontrole onder toepassing van de anti-trustwetgeving moge aanknoopen aan een stelling, door den ouden (Theodore) Roosevelt in den verkiezingsstrijd van 1912 verdedigd, toch mag deze wending zijner politiek een uitgesproken trouwvaille van den tegenwoordigen president der Vereenigde Staten heeten. Gezien echter de weifelingen van F. D. Roosevelt's tot dusverre gevoerde beleid, die haar laatste oorzaak vinden in een zekere onevenwichtigheid van karakter, is de vrees niet ongegrond, dat het middel erger is dan de kwaal.

De technische positie der „War Babies”.

Tenslotte vraagt de beurstechnische positie van de aandelen der Amerikaansche oorlogsindustrie nog

even onze aandacht. Deze, overigens niet al te scherp omliggende groep van fondsen, waarbij vooral staal, koper en andere metaalfondsen, voorts de aandelen der vliegtuigindustrie e.d. behooren, is al geruimen tijd het object van deels min of meer speculatieve Europeesche beleggingen. Ook het Engelsche en Fransche particuliere bezit van Amerikaansche fondsen, waarvan de waarde laatstelijk op \$2.000 miljoen en \$500 miljoen onderscheidenlijk werd geraamd, kan geacht worden, voor een belangrijk gedeelte uit deze fondsen te bestaan.

Zooals bekend, hebben de Engelsche en Fransche Regeeringen beide onmiddellijk na het uitbreken van den oorlog de hand gelegd op het buitenlandsch fondsenbezit harer onderdanen. Het stond trouwens reeds lang van tevoren vast, dat het Engelsche en Fransche bezit van Amerikaansche fondsen aangewend zou worden, om middelen ter betaling van Amerikaansche oorlogsleveranties te verkrijgen, die op groote schaal plaats zullen hebben, ook al mocht de Amerikaansche neutraliteitswet *niet* worden gewijzigd.

Ook de Amerikaansche Regeering heeft zich reeds lang voor het uitbreken van den oorlog er rekenschap van gegeven, dat de geallieerde Regeeringen van deze in de jaren 1915 en 1916 op groote schaal toegepaste financieringsmethode in geval van een Europeesch oorlog opnieuw zouden gaan gebruik maken.

Uiteraard had deze kwestie van meet af aan de levendige belangstelling der Amerikaansche Regeering, aangezien van een uitverkoop van het geallieerde bezit van Amerikaansche fondsen een ontworping van de Amerikaansche effectenbeurzen te duchten was. Het is dan ook reeds vele maanden geleden bekend geworden, dat de Amerikaansche Regeering van plan was in dezen actief handelend op te treden: de verzilvering van het Engelsche en Fransche fondsenbezit zou n.l. toevertrouwd worden aan de goede zorgen der Reconstruction Finance Corporation, die van haar kant een — door de fondsen gedekt — voorschot groot \$2 milliard aan de geallieerde Regeeringen zou verlenen. Men zal zich herinneren, dat tijdens den laatsten oorlog de bankiersfirma J. P. Morgan een soortgelijke taak vervulde en tevens als „purchasing agent” der geallieerde Regeeringen optrad. Dat deze keer geen van beide uitermate winstgevende functies voor het particuliere bankbedrijf is weggelegd, mag voor de veranderde verhoudingen in de Vereenigde Staten karakteristiek heeten.

Of aan deze plannen in den oorspronkelijk beaamden dan wel in eenigen anderen vorm gevolg zal worden gegeven, is nog niet bekend geworden. Als vaststaand mag echter worden aangenomen, dat de zoo juist gereleveerde methode voor de realisering van het geallieerde bezit van Amerikaansche fondsen in principe zal worden toegepast. Hierdoor echter zou de Amerikaansche Regeering tot op zekere hoogte ook de contrôle op het koersniveau der Amerikaansche beurzen in handen krijgen: er is immers geen ontkomen aan, dat dit fondsenbezit geleidelijk gerealiseerd zal moeten worden. Hiervan zal noodzakelijk gedurende langen tijd een druk op het koerspeil der Amerikaansche effectenbeurzen in het algemeen en op de koersen van de „War Babies” in het bijzonder uitgaan, dien de Amerikaansche Regeering — hetzij rechtstreeks, door het tempo der realisatie te versnellen of te verlangzamen, hetzij langs indirecte weg met de middelen der „open market policy” — kan reguleeren.

Dat de Amerikaansche Regeering zodoende bij machte is, het koersniveau der Amerikaansche fondsen tot op zekere hoogte te controleeren, is naast de aangekondigde contrôle van de prijzen en van de winsten der Amerikaansche ondernemingen een tweede zeer belangrijke factor; waarmede men in Nederland evenals elders in het neutrale buitenland bij de beoordeeling van Amerikaansche beleggingen rekening zal dienen te houden.

Mr. Dr. F. E. SCHMEY.

DE KOSTEN VAN DEN OORLOG.

In een artikel, dat einde Juli j.l. in verschillende Amerikaansche couranten verschenen is, treft men een poging aan te schatten, tot welke hoogte de oorlogsvoorbereidings-uitgaven in 1939 wel zijn opgelopen. De „Associated Press”, een bureau, dat een roep van groote betrouwbaarheid geniet, had de stof bewerkt. Voor zoover voor enkele landen geen publicaties betreffende het budget beschikbaar waren, had men de gegevens ontvangen van de „Foreign Policy Association”, naar medegedeeld werd op basis van zeer gezaghebbende officieele en semi-officieele instanties.

De conclusie van deze beschouwing was, dat de bewapeningskosten van de geheele wereld tezamen genomen in 1939 tot 20 milliard Dollar zouden oploopen, wat ten opzichte van 1938 een stijging van 2 milliard heette te zijn. Van de betrokken uitgaven van de zeven grootste landen werd het volgende overzicht gegeven:

Landen	1939	1938
	(in miljoenen Dollars)	
Engeland	3.500	1.693
Frankrijk	1.800	1.092
Duitschland	4.500	4.400
Italië	550	526
Japan	1.800	1.755
Rusland	5.400	7.300
Vereenigde Staten	1.065	1.336
Totaal	18.615	18.102

Men ziet dadelijk, dat deze opstelling en de boven weergegeven conclusie onverenigbaar zijn. In de eerste plaats is de stijging van de zeven groote landen zoo gering (\$500 miljoen), dat men zou moeten aannemen, dat de andere kleinere en in hoofdzaak neutrale landen een toeneming der uitgaven met 1.5 milliard moeten hebben te zien gegeven (wat zeer onwaarschijnlijk is), maar bovendien is het totaal van alle landen van 20 milliard vrij zeker te laag en is 1.4 milliard voor de kleinere staten tezamen veel te laag getaxeerd. Daar komt nog bij, dat in bovenstaande tabel de cijfers van 1938 en 1939 hier en daar verwisseld zijn, wat voor de Vereenigde Staten en voor Rusland aan de hand van de officieele publicaties kan worden bewezen.

Duitschland's kosten van bewapening.

De quantitatief grootste fouten zitten echter blijkbaar in de gegevens, die, bij gebrek aan officieele publicaties, werden verstrekt door de genoemde gezaghebbende instanties. Voor Duitschland is dat toevallig te bewijzen aan de hand van een persoonlijke uitlating van Rijkskanselier Hitler, die in zijn Rijksdagredevoering van 1 September j.l. een totaalbedrag heeft genoemd voor de uitgaven, die zijn land onder zijn bewind in de laatste zes jaar heeft gedaan voor den wederopbouw van zijn militaire weerbaarheid. Hiervoor werd n.l. een bedrag van 90 milliard Mark genoemd, een getal, dat de stoutste verwachtingen van vrijwel alle experts verre en verre overtrof. Zooals bekend is, heeft Duitschland al sinds jaren geen budgetgegevens meer gepubliceerd, terwijl ook de grootte van de Staatsschuld geheim gehouden wordt.

Om een indruk te verkrijgen van de betekenis van dit cijfer voor bewapeningsuitgaven in vredestijd moet men zich indenken, dat de totale oorlogsuitgaven van Duitschland in 1914—1918 165 milliard Mark hebben bedragen!

Met welk doel kan Hitler dit geweldige bedrag, juist op dat tijdstip, hebben bekend gemaakt? Hij moet toch in de eerste plaats overwogen hebben, dat kennisneming van dit groote cijfer zijn landgenooten, die nog altijd hadden gehoord, dat de bewapeningskosten uit de gewone belastingopbrengst vrijwel geheel te financieren waren en dat de stijging der openbare schuld uit dien hoofde niet veel te beteekenen had, met schrik zou vervullen voor de komende consequenties voor het overheidscrediet en daarmede voor de waarde van de munt. Het meest waarschijn-

lijk is, dat het noemen van het fabelachtige bedrag van 90 milliard Mark tot doel had den Engelschen en den Franschen schrik aan te jagen door hen te doen weten, hoe buitengewoon goed toegerust hun tegenstander wel is. Het is daarom mogelijk, dat in deze mededeeling eenige overdrijving schuilt, b.v. doordat de uitgaven voor de indirecte weerbaarmaking, zooals het vier-jaren-plan en de rijks-autowegen, er in begrepen zijn, maar ook dan is het genoemde totaal nog van een bijna astronomische afmeting. Tenslotte moet men in het oog houden, dat de prijzen van verschillende zaken in Duitschland de laatste jaren opgelopen zijn en dat de Siegfriedlinie, die onder zeer hoogen druk tot stand gebracht is, buiten verhouding duur moet zijn geweest.

Men zal niet ver van de waarheid af zijn, indien men aanneemt, dat van de bedoelde 90 milliard in de eerste vier jaar van het nationaal-socialistische bewind is uitgegeven 8 milliard Mark per jaar en vervolgens in 1938 ca. 25 en in 1939 het restant of ca. 33 milliard Mark. Deze veronderstelling, want meer is het tenslotte niet, vindt nog steun in de bekende toename van de Deutsche openbare schuld, welke voor het uitbreken van de vijandelijkheden 1.2 milliard per maand bedroeg, of rond 15 milliard per jaar; volgens officieele opgaven bedragen de Rijks-inkomsten voor 1939 23.7 milliard Mark, waavan $\frac{2}{3}$ deel, dus 15.8 milliard, voor bewapeningsdoeleinden bestemd is. De som van deze beide getallen benadert onze raming van 33 milliard Mark niet onverdienstelijk.

De kosten van 's werelds oorlogsvoorbereiding.

Reconstructie van boven afgedrukte tabel aan de hand van de hier gemaakte critische opmerkingen geeft het volgende resultaat:

Landen:	1939	1938
	(in miljoenen Dollars)	
Engeland	3.500	1.693
Frankrijk	1.800	1.092
Duitschland	12.000	10.000
Italië	550	526
Japan	1.800	1.755
Rusland	8.000	5.400
Vereenigde Staten	1.336	1.065
Totaal	28.986	21.531

Deze cijfers, die wederom slechts op de zeven grootste landen betrekking hebben, geven aan, dat in de periode, die direct aan den oorlog voorafging de uitgaven met rond $7\frac{1}{2}$ milliard Dollars gestegen zijn. Bovendien moet men nog rekening houden met soortgelijke uitgaven van de kleinere neutrale staten, zooals de Balkanlanden, de Scandinavische staten en de Baltische landen, alsmede met Turkije, Nederland, België, Zwitserland en niet te vergeten met Polen, welke landen in het laatste jaar zeker beduidend meer hebben besteed aan militaire voorbereidingsuitgaven dan ooit. Wij gelooven zeker niet te hoog te slaan, als wij aannemen, dat deze landen tezamen in 1939 minstens 3 milliard Dollars voor deze categorie uitgaven besteden, waardoor de totale voorbereidingskosten voor den zoo juist begonnen oorlog minstens op 32 milliard Dollars te stellen zijn, alleen voor wat daaraan in 1939 is besteed! Bij deze raming zijn dan nog de speciale mobilisatie-uitgaven buiten beschouwing gelaten.

Dit zijn werkelijk uitgaven van zoo astronomische dimensie, dat het gewone voorstellingsvermogen tekort schiet, als men zich daaromtrent een voorstelling wil vormen. De geheele oorlog 1914—1918 heeft oorlogvoerende en neutralen tezamen circa 225 milliard Dollar gekost; de oorlogsvoorbereidingskosten hebben nu in één jaar 15 pCt. daarvan reeds gevergd, derhalve ruim 60 pCt. van de gemiddelde oorlogskosten per jaar. De totale oorlogsvoorbereidingskosten kan men veilig voor de geheele wereld op 60 milliard Dollar stellen, dus meer dan een vierde van de totale kosten van den oorlog 1914—1918. Dit bedrag overtreft de waarde van den goudvoorraad van de wereld;

het totaal der buitenlandsche beleggingen van Engeland en de Vereenigde Staten en ook het gezamenlijke bedrag aan deposito's bij het Amerikaansche bank- en spaarbankwezen zou niet toereikend zijn om deze oorlogsvoorbereiding te betalen.

En de financiering van den oorlog zelve?

Waar de voorbereidingskosten reeds zoo geweldig zijn, vraagt men zich met schrik af, wat de oorlog zelve dan wel kosten moet? De bewapeningsuitgaven, die aan den oorlog 1914—1918 voorafgingen, vergden 3 milliard Dollar per jaar, terwijl de oorlogsuitgaven gemiddeld per jaar 55 milliard Dollar beliepen, of 18 maal zoo veel.

Dat ditmaal de oorlogsuitgaven in dezelfde verhouding zullen komen te staan tot die van de voorbereiding is niet wel te verwachten, al is het slechts omdat het zich laat aanzien, dat ditmaal niet de absolute grootte van de strijdende legers den doorslag zal geven, maar dat het materiaalverbruik en de vernietiging van alerhande gebouwen en zaken als gevolg van den lucht-oorlog veel grooter zullen zijn dan in den vorigen krijg.

Maar als wij, wederom met groote voorzichtigheid, aannemen, dat de oorlogsuitgaven het vijfvoud zullen bedragen van de kosten van voorbereiding, dan komen wij nog tot het resultaat, dat in anderhalf jaar oorlog de kosten reeds even hoog zullen zijn als in den totalen vier-en-een-half-jarigen oorlog 1914—1918! En dat, terwijl Engeland de wereld heeft medegedeeld zich te willen prepareeren op een oorlog van minstens drie jaar!

Dr. F. PINNER.

New-York, September 1939.

WERKLOOSHEIDSVZERKERING IN DE VEREENIGDE STATEN.

De federale wet inzake sociale bescherming, die in 1935 is afgekondigd, regelt de ouderdomsverzekering, de sociale voorzieningen en bevat in de derde afdeling bovendien algemeene richtlijnen voor de invoering en uitwerking van de werkloosheidsverzekering, waarbij is uitgegaan van samenwerking der individueele Staten en de Federale Regeering. De opzet der verzekering is gedecentraliseerd gedacht in verband met de noodzaak om rekening te houden met de verschillen in economischen opbouw en ontwikkeling.

Den 48 Staten der Unie, Alaska, Hawai en Columbia werd het uitvaardigen van eigen wetten ter regeling van de werkloosheidsverzekering overgelaten. Een stimulans om tot uitvaardiging van deze wetten over te gaan, is gelegen in de regeling, dat uit de schatkist de kosten van het beheer der verschillende afzonderlijke Staten zullen worden betaald. Om de uniformiteit der verschillende staatswetten tot stand te brengen, werden aan de organen, die met de uitwerking der verschillende wetten zijn belast, voorbeelden ter beschikking gesteld van een bruikbaren wetstekst. Voor zoover zij dat wenschten, konden zij van de Social Security Board alle inlichtingen verkrijgen. Dit heeft wel tot gevolg gehad, dat in de thans geldende 51 verschillende wetten een groote uniformiteit is te constateeren. De Social Security Board heeft tot taak gekregen om deze wetten te toetsen aan de grondslagen van de federale wet¹⁾.

De werkloosheidsverzekering is in de verschillende Staten, behoudens enkele afwijkingen, overal geldig in die takken van bedrijf, in welke volgens het negende hoofdstuk der federale wet de werkgevers een loonbelasting moeten betalen. Deze loonbelasting behoeft niet te worden betaald in den landbouw, de scheep-

¹⁾ Twee jaar na goedkeuring door de Social Security Board treden deze separate wetten in werking. In 1938 werd op grond van deze wetten voor het eerst in 30 Staten en in het district Columbia aan daartoe gerechtigde werklozen ondersteuning uitbetaald. In Januari 1939 werd in Alaska en Hawai en in nog 16 Staten de werkloosheidsverzekering van kracht, terwijl in Juli 1939 de twee overige Staten volgden.

vaart, voor (in privédienst werkend) huispersoneel, voor overheidsdienaren, voor personen in dienst van stichtingen of organisaties, die geen winst tot doel hebben, en voor naaste verwanten van den werkgever.

Voor spoorwegpersoneel is een afzonderlijke regeling getroffen. Verder bestaan uitzonderingen voor zaken, die, hoewel vallende binnen de verzekeringsplichtige bedrijfstakken, te klein zijn.

Aantal staten	Waarbij verzekeringsplicht aanvangt in bedrijven met .. arbeiders
10	1
2	3
10	4
1	5
1	7
14	8

Het aantal verzekerden bedroeg in begin 1939 bij de spoorwegen 1.7 miljoen en in industrie en handel ongeveer 28 miljoen. Buiten de verzekering vallen volgens taxatie ongeveer 9 miljoen in dienstverband werkzame personen.

Bij de invoering van de werkloosheidsverzekering heeft men in Amerika het z.g. „merite-system” ingevoerd. Dit systeem, dat in de meeste Staten voorkomt, heeft tot doel om die werkgevers, die er naar streven hun arbeiders zoo constant mogelijk in dienst te houden, minder voor de werkloosheidsverzekering te doen bijdragen. In deze Staten worden de bijdragen in een gemeenschappelijke verzekeringskas gestort, maar de premies zijn van verschillende grootte, naarmate de arbeiders van een onderneming meer of minder vaak werkloosheidsverzekering uitbetaald krijgen. Doel is, de werkgevers ertoe te prikkelen wisseling van personeel en personeelsontslagen tot een minimum te beperken.

In zes Staten moeten ook de verzekerde personen zelf in de verzekering meebetalen. Om voor ondersteuning in aanmerking te kunnen komen, moet de werkneemer als regel een loonbedrag hebben ontvangen, dat zich beweegt tusschen 12 en 24 maal het bedrag der wekelijkse ondersteuning. In een paar Staten is in plaats hiervan geëischt, dat een bepaald aantal weken voordien aan één stuk gewerkt is. De wachttijd, die tusschen den aanvang der werkloosheid en het begin der ondersteuning moet verstrijken, belooft gewoonlijk 2 à 3 weken; in gevallen van herhaalde werkloosheid in den loop van een jaar is als regel een maximum aantal wachtweken vastgesteld.

De ondersteuning bedraagt als regel ongeveer de helft van het laatst ontvangen loon, met een maximum van \$15 (in Michigan \$16, Wyoming \$18). Meestal is ook een minimum steunbedrag vastgesteld. De duur van de ondersteuning hangt af van de lengte van de voorafgaande werkperiode. Wie één of twee jaar aan één stuk gewerkt heeft, kan bij werkloosheid als regel rekenen op 3 à 4 maanden ondersteuning.

Met uitzondering van zeven staten betaalt men ook uit bij gedeeltelijke werkloosheid; zij het dan, dat de wachtprijsperiode als regel verdubbeld wordt.

In Mississippi en Washington betaalt men geen ondersteuning, indien het aan de werkloosheid voorafgaande ontslag door eigen schuld is verkregen. In de andere Staten gaat men niet zoover, maar heeft men den wachttijd tusschen het ontslag en de eerste uitkeering als regel ruim drie keer zoo lang gemaakt. In op drie na alle Staten wordt geen uitkeering verleend als de werkloosheid afkomstig is uit een bedrijf, waar hij door een staking of een uitsluiting werkloos geraakt is, tenzij hij kan aantonen, dat noch hijzelf, noch de arbeidersorganisatie, waartoe hij behoort, direct of indirect bij het conflict was betrokken.

De wet op de werkloosheidsverzekering bepaalt, dat vanaf Januari 1936 iedere werkgever, die onder de wet valt, aan de schatkist een loonbelasting moet betalen, die in 1936 1 pCt. bedroeg van het uitbe-

taalde loon en vanaf 1938 3 pCt. Bij de betaling van deze belasting kan de werkgever echter tot 90 pCt. aftrekken van de bedragen, die hij in de werkloosheidskas van den Staat zijner vestiging heeft betaald. In de verschillende staatswetten is dan ook de bijdrage van de werkgevers in de werkloosheidsverzekering als regel vastgesteld op 2.7 pCt. van het loonbedrag, zoodat inderdaad 0.3 pCt. van het loon als belasting in de schatkist te Washington vloeit.

In die schatkist vloeien ook de inkomsten van de werkloosheidsverzekeringskassen der verschillende Staten. Deze inkomsten worden beheerd door het „Unemployment Trust Fund”, bij welke instelling elke Staat een eigen rekening heeft; uit deze rekening kunnen de verschillende Staten zich laten betalen, wat zij noodig hebben om aan hun verzekeringsverplichtingen te kunnen voldoen. De administratiekosten der verschillende Staten worden, zooals reeds gezegd, bestreden uit de Federale Begroting.

Het aantal personen, dat in den loop van 1938 een uitkeering voor werkloosheidssteun heeft ontvangen, is niet nauwkeurig bekend; het wordt geschat op 3.8 miljoen.

In December 1938 werden in alle Staten, die toen reeds ondersteuning betaalden, 601.245 *nieuwe* steunuitkeeringen vastgesteld, terwijl van vorige maanden nog 3.167.679 regelmatige betalingen van kracht waren. Verreweg het meerendeel dezer betalingen heeft betrekking op uitkeeringen voor één week, sommige langer. De gemiddelde betalingen aan volledig werklozen bedroegen circa \$11; gedeeltelijk werklozen kregen gemiddeld \$5½.

De uitvoering van de werkloosheidsverzekering is in de meeste Staten opgedragen aan van de overige autoriteiten onafhankelijke organen; in enkele gevallen aan organen, tot wier taak ook de verzorging van andere sociale voorzieningen behoort.

Niet iedereen, die door werkloosheid ondersteund moet worden, ontvangt hulp op grond van boven beschreven regelingen; niet slechts het terrein, waarop deze regelingen van kracht zijn, is beperkt, maar ook het recht der onder de regeling vallenden, zoodat nog veel werklozen op anderen steun zijn aangewezen. In 1938 heeft gemiddeld een miljoen personen per maand bedragen ontvangen buiten de beschreven regeling om in den vorm van „general relief” uit de openbare kasmiddelen, terwijl drie-en-een-half miljoen personen bij de „Works Progress Administration” tewerkgesteld zijn (door deze organisatie werd 1756 miljoen Dollar werkverschaffingsloon betaald!). Volgens een calculatie van het „Department of Commerce” werd in 1938 een bedrag van 503 miljoen Dollar besteed aan de verschillende soorten van sociale verzekering, terwijl aan andere openbare steunuitgaven 1005 miljoen Dollar werd besteed en de totale loonsom bij openbare werken 2216 miljoen Dollars vorderde. Tezamen wordt dit geschat op 10.8 pCt. van het nationale inkomen.

H. FEHLINGER.

AANTEKENINGEN.

Hausse in de olieprijsen?

In de laatste helft van den wereldoorlog 1914/18 zijn de prijzen voor verschillende oliesoorten zeer sterk gestegen. Van verschillende zijden is de verwachting uitgesproken, dat ook thans een belangrijke prijsstijging te verwachten is. Het nummer van de „Petroleum Press Service” van 15 September jl. bevat een beschouwing, waarin op goede gronden wordt aangetoond, dat de vervulling van deze verwachting zeer twijfelachtig is.

Het oploopen der benzineprijzen in de Vereenigde Staten van 11.5 cts. per gallon in 1914 tot 25 cts. in 1918 — zonder belasting — is niet alleen toe te schrijven aan een vermeerderde vraag voor oorlogs-

doeleinden, maar ook aan de belangrijke uitbreiding van het autoverkeer. Het aantal auto's in de Vereenigde Staten nam in dit tijdvak toe van ruim 1.7 mill. tot 6.1 mill.; bovendien steeg het verbruik wegens de groote activiteit in de overige sectoren van het economische leven.

Ook de condities aan de aanbodzijde verschilden met die van thans. Venezuela, Columbia, Irak en Bahrein bestonden nog niet als producenten. De bronnen van Iran waren nauwelijks geopend, de bestaande bronnen leverden slechts een fractie van haar tegenwoordige opbrengst. De totale wereldproductie bedroeg in 1914 56 mill. ton — tegen 280 mill. in 1938 —, daarvoor werd toentertijd bijna de geheele productiecapaciteit der bronnen in beslag genomen. Thans is de capaciteit der niet-ontgonnen reservevindplaatsen vele malen grooter dan de werkelijke productie. De olievoorraden zijn potentieel onbeperkt, aldus genoemd bericht.

De positie der raffinaderijen is eveneens volkomen veranderd. In tegenstelling tot 1914 bezitten zij thans een belangrijke surpluscapaciteit, die een gemakkelijke uitbreiding der productie mogelijk maakt. Verder waren zij destijds in hoofdzaak ingesteld op de voortbrenging van kerosine inplaats van benzine. Bovendien staat thans de techniek der raffinage, door het invoeren van katalytische „cracking”, hydrogenatie en andere procédés, op een aanmerkelijk hooger peil. Niet minder dan 75 pCt. van een eenheid ruwe olie kan in benzine worden omgezet.

De Vereenigde Staten produceeren ongeveer 60 pCt. der ruwe olie, zij exporteeren ongeveer 30 pCt. van de olie, die op de internationale markt komt. Amerika heeft dus een dominerende positie op de wereldmarkt. Toch bedraagt de Amerikaanse uitvoer slechts 17 pCt. van de totale productie, zoo enorm is het binnenlandsche verbruik. De loop van vraag en aanbod in de Vereenigde Staten is in normale tijden dus de belangrijkste determinant der (export)prijzen.

* * *

In welk opzicht zal de oorlogstoestand deze positie vermoedelijk beïnvloeden? De vraag van Frankrijk en Engeland voor oorlogsdoeleinden zal toenemen. Daar staat echter tegenover, dat drastische maatregelen zijn genomen om het civiele verbruik te beperken, niet alleen in deze landen, maar ook elders. Bovendien valt de Amerikaanse export naar Duitsland, die de laatste jaren meer dan 1 mill. ton per jaar bedroeg, weg. Deze hoeveelheden komen vrij voor oorlogsdoeleinden. Een netto-toeneming van den Amerikaanschen uitvoer valt voorloopig dus nauwelijks te verwachten. Dit geldt vooral voor benzine, de besparingen door zuinig gebruik van dit product zijn het grootst. Een toeneming van de vraag naar diesel- en stookolie is zeer wel mogelijk, doch daaraan zal gemakkelijk kunnen worden voldaan uit de bestaande bronnen van productie en voorraden.

Stel, dat de wereldbehoefte van alle eindproducten in totaal 20 mill. ton per jaar zou stijgen, dan zou een deel ervan zich richten naar de productiegebieden buiten de Vereenigde Staten, bijv. 50 pCt. De Vereenigde Staten kregen dan 10 mill. ton per jaar meer te dekken, d.w.z. 220.000 barrels per dag. Voor een dergelijke hoeveelheid eindproduct zijn 250.000 barrels ruwe olie nodig. Thans fluctueert de productie der Vereenigde Staten om de 3.5 mill. barrels per dag. Zonder nieuwe ontginningen te maken en zonder de voorraden aan te spreken, is een expansie van 7 pCt. der productie dus voldoende om de vermeerderde vraag te dekken. Deze is zeer gemakkelijk te verkrijgen. Texas, dat 40 pCt. der Amerikaanse productie levert, werkt reeds lang slechts 5 dagen per week. Ook in verschillende andere staten is de productie beperkt.

Gedurende de laatste 5 jaar is de productie van ruwe olie in de Vereenigde Staten met 1 mill. bar-

rels per dag gestegen. Zonder moeite zou een overeenkomstige productieverhoging in een veel kortere periode kunnen plaats vinden. De waarschijnlijkheid, dat dit noodig zou zijn, is echter gering, zelfs al zou het Amerikaansche verbruik in eenzelfde tempo als in het verleden blijven toenemen. De kans op een hausse in de Amerikaansche olieprijsen is dus niet erg groot.

Voor de importlanden ligt het vraagstuk iets anders. De Europeesche olieprijs bevat bovendien vracht, assurantie en de kosten, veroorzaakt door den val van het Pond Sterling. De invloed, die daarvan op den kleinhandelsprijs uitgaat, zal echter nauwelijks te merken zijn.

Tenslotte moet men niet uit het oog verliezen, dat de olieprijsen thans op een zeer laag niveau staan en dat eenige stijging vanuit het producentenstandpunt niet ongewenscht is. In dat geval zouden de prijzen echter niet meer dan normaal worden. Een hausse der olieprijsen, teweeggebracht door den oorlog, is voorspeld niet te verwachten.

De grondstoffenvoorziening der Duitsche textielindustrie.

De Nederlandsche Kamer van Koophandel voor Duitsland te 's-Gravenhage schrijft ons:

De Duitsche invoer van textielgrondstoffen is sinds 1933 relatief, d.w.z. in verhouding tot den totalen Duitschen invoer, geregeld in waarde gedaald. In 1938 is ook de absolute waarde van dezen invoer weer verminderd, nadat de achteruitgang, die in 1936 had plaats gehad in het daarop volgende jaar grotendeels teniet was gedaan. Onderstaande tabel geeft van een en ander een overzicht ¹⁾:

	Invoer van textiel- grondstoffen in Duitschland In 1000 R.M.	Aandeel van dezen invoer in den totalen Duitschen import %
1933	665.152	31.7
1934	680.091	29.0
1935	694.780	29.8
1936	594.278	25.6
1937	678.934	23.2
1938	645.000	22.0

Deze ontwikkeling is het resultaat van de vergroting van het aandeel der binnenlandsche grondstoffen in de voorziening der Duitsche textielindustrie, hetwelk naar hoeveelheid toenam van 15.69 pCt. in 1933 tot 42.38 pCt. in 1938. Reeds in 1934 is, kort na de aankondiging van de z.g. productieveldslag, in Duitschland een „Faserstoffplan” bekend gemaakt, met de uitvoering waarvan de Gevolmachtigde voor Economische Kwesties Keppler werd belast, en toen in 1936 het Vierjarenplan voor de Duitsche industrie werd afgekondigd, is het tempo van het streven naar zelfvoorziening op het gebied der textielgrondstoffen nog aanmerkelijk versneld.

Bij de beschouwing van de resultaten van deze actie zal men onderscheid moeten maken tusschen de voorziening der Duitsche kledingindustrie met natuurlijke vezelstoffen en die met synthetische vezels.

Natuurlijke grondstoffen der Duitsche textielindustrie.

Wol. Een der belangrijkste natuurlijke grondstoffen der kledingindustrie is wol en aangezien de wolproductie van een land natuurlijk geheel afhankelijk is van de schapenteelt, wordt hiernaast een overzicht gegeven van het aantal schapen in Duitschland, waaruit blijkt, dat dit in den loop der jaren inderdaad is gegroeid ²⁾.

¹⁾ Zie „Der Deutsche Volkswirt” 13de Jaargang No. 14.

²⁾ De cijfers der volgende statistiek zijn ontleend aan „Wirtschaft und Statistik”, 18de Jaargang No. 18 en aan het „Statistisches Jahrbuch” van 1936 en 1938.

	Aantal schapen (in mill. stuks)	Wolopbrengst (in 1000 metrieke t.)
1933	3.39	14.2
1934	3.48	14.6
1935	3.92	15.5
1936	4.33	18.1
1937	4.68	19.6

De tweede reeks cijfers bewijst, dat de wolopbrengst gelijk met den aanwas van het aantal schapen is toegenomen³⁾. Vergeliken bij den invoer van wol in Duitschland heeft deze vermeerdering evenwel weinig beteekenis. Dit laatste blijkt uit het volgende overzicht van het verloop van den Duitschen invoer, dat gebaseerd is op de Deutsche in- en uitvoerstatistieken:

	Import van wol in Duitschland (in gewichtstonnen).		Totaal
	Gewasschen gewone wol en Merinowol	Ongewasschen gewone wol en Merinowol	
1934	118.864.5	24.542.2	143.406.7
1935	99.161.5	24.570.7	123.732.2
1936	84.745.3	18.530.0	103.275.3
1937	87.350.9	15.807.6	103.158.5
1938	124.801.8	14.018.2	138.820.0

Wij zien hieruit, dat de geïmporteerde hoeveelheid in het jaar 1938 weer aanmerkelijk is toegenomen. Van het aandeel, dat de belangrijkste wolleveranciers in dezen invoer hebben, geeft „Der Deutsche Volkswirt“⁴⁾ het volgende overzicht:

	Aandeel der verschillende landen in de in Duitschland ingevoerde hoeveelheid wol.					
	1933	1934	1935	1936	1937	1938
	%	%	%	%	%	%
Australië	39.3	31.3	13.4	16.5	20.8	16.2
Nieuw-Zeeland	15.8	13.9	2.0	3.3	3.9	2.9
Zuid-Afrika	13.0	13.7	27.1	19.2	22.1	26.0
Argentinië	12.1	14.3	21.7	15.6	8.9	21.0
Uruguay	7.3	7.2	6.4	5.3	4.2	9.2
Chili	0.6	2.2	6.2	6.7	8.7	6.8
Brazilië	0.9	1.0	4.2	6.7	3.4	3.2
Overige landen	11.0	16.4	19.0	26.7	28.0	14.7
Totaal	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Deze tabel toont aan, dat zich tusschen de wolleveranciers van Duitschland aanzienlijke verschuivingen hebben voorgedaan. Zuid-Afrika wist zijn aandeel in den Duitschen invoer van deze producten van 1933 op 1938 te verdubbelen, terwijl Argentinië zijn aandeel in die jaren van 12.1 pCt. tot 21.0 pCt. wist te verhoogen en Chili het zijne van 0.6 pCt. tot 6.8 pCt. Daarentegen daalde het aandeel van Australië in dezelfde periode van 39.3 pCt. tot 16.2 pCt. en dat van Nieuw-Zeeland van 15.8 pCt. tot 2.9 pCt. Het resultaat van deze ontwikkeling was, dat Zuid-Afrika thans onder de wolleveranciers van Duitschland de leiding heeft.

De beteekenis van den wolimport voor de Deutsche handelsbalans blijkt uit den onderstaanden staat, waarbij het Nederlandsche belang afzonderlijk is aangegeven:

	Waarde van den Duitschen wolimport ⁵⁾ (in 1000 R.M.).	
	Totale invoerwaarde	Waarde van den invoer uit het Koninkrijk der Nederlanden
1934	284.391	845
1935	176.885	1.123
1936	178.110	481
1937	212.919	470
1938	207.220	391

De waarde van Duitschland's wolimport vertoont dus, afgezien van de inzinking in 1935, over het algemeen eerder een stijgende dan een dalende tendens. Het aandeel van ons land, dat, eigenaardig genoeg,

³⁾ De wolopbrengst in Oostenrijk bleef in deze jaren stationair 500 metrieke tonnen.

⁴⁾ 13de Jaargang, No. 14.

⁵⁾ Zie de Deutsche in- en uitvoerstatistieken.

in 1935 plotseling veel grooter is geworden, nam sedertdien ieder jaar af.

Vlas. Het vlasbouwland in Duitschland besloeg ongeveer 50 jaar geleden een oppervlakte van 214.000 ha, doch was in 1932 slechts 4512 ha groot. Het nieuwe bewind heeft den vlasbouw evenwel zeer bevorderd, waarvan de volgende ontwikkeling het resultaat was⁶⁾:

Met vlas bebouwde gronden in het Oude Rijk.	
1934	8.800 ha
1935	22.275 „
1936	44.067 „
1937	56.874 „
1938	55.123 „
1939	27.869 „

In dit verband zij er op gewezen, dat de inlijving van het Sudetengebied de zelfvoorziening van Duitschland ten aanzien van dit product niet heeft vergroot, aangezien het aantal linnenfabrieken met 65 pCt. werd vergroot, terwijl aan het vlasbouwland slechts 9000 ha werd toegevoegd⁷⁾.

De volgende tabel toont de ontwikkeling van de opbrengst van den vlasbouw in Duitschland in de laatste jaren⁸⁾:

Opbrengst van den vlasbouw in Duitschland ⁹⁾ (in gewichtstonnen).	
1934	5.400
1935	13.800
1936	30.500
1937	34.700

Intusschen is de invoer van vlas in Duitschland in 1937 weer sterk toegenomen, zooals onderstaande cijfers bewijzen.

	Invoer van vlas in Duitschland ¹⁰⁾ (in gewichtstonnen).		
	Stroovlas	Gehekeld vlas	Vlaswerk
1934	631.5	14.000.3	16.259.2
1935	451.8	10.672.4	9.155.3
1936	183.6	5.510.2	3.926.7
1937	335.7	7.533.4	5.772.5
1938	254.7	8.536.4	5.360.0

Wij zien hieruit, dat de invoer van vlas in Duitschland, die in 1935 en 1936 aanzienlijk in gewicht was afgenomen, in 1937 weer veel grooter is geworden. In waarde is het verloop van den import van dit product als volgt geweest:

	Import van vlas in Duitschland ¹⁰⁾ (in 1000 R.M.).	
	In totaal	Uit het Koninkrijk der Nederlanden
1934	16.622	422
1935	15.704	578
1936	8.242	625
1937	12.535	444
1938	11.105	322

De waarde van den totalen Duitschen invoer is dus vooral in 1936 sterk achteruitgegaan, doch in het daarop volgende jaar weer gestegen; de waarde van het deel daarvan, dat uit Nederland afkomstig is, heeft zich in het algemeen omgekeerd evenredig aan den totalen invoer ontwikkeld.

Hennep. De oppervlakte van het bouwland, dat in Duitschland met hennep is beplant, is in de laatste jaren eveneens steeds grooter geworden, zooals uit de volgende tabel blijkt¹¹⁾:

⁶⁾ Zie „Der deutsche Volkswirt“, 13de Jaargang No. 14.
⁷⁾ Zie de „Braune Wirtschaftspost“ van 17 December 1938.

⁸⁾ Zie het „Statistisches Jahrbuch“ van 1936 en 1938.
⁹⁾ Bij de jaren 1936 en 1937 is ook de vlasopbrengst in Oostenrijk inbegrepen.

¹⁰⁾ De importcijfers zijn ontleend aan de officiële Deutsche statistiek van den invoer.

¹¹⁾ Zie „Der deutsche Volkswirt“, 13de Jaargang No. 14.

Aantal hectaren grond, dat met hennep is bebouwd.

1934	366 ha
1935	3.636 "
1936	5.630 "
1937	7.510 "
1938	12.931 "
1939	15.742 "

Van de opbrengst dezer bouwlanden zijn tot nu toe de volgende cijfers bekend ¹²⁾:

Opbrengst van den hennepoogst in Duitschland ¹³⁾
(in gewichtstonnen).

1934 ¹⁴⁾	—
1935	2800
1936	4600
1937	6800

Voor de vergroting van het hennepbouwland is in hoofdzaak moerasgrond in exploitatie genomen, aangezien hennep zeer goed op een drassigen bodem kan gedijen. Om die reden zal de hennepbouw ook gemakkelijk kunnen worden uitgebreid, zonder dat dit ten koste van andere landbouwgewassen behoeft te geschieden. Desondanks is het niet waarschijnlijk, dat Duitschland zich ten aanzien van dit voortbrengsel onafhankelijk van het buitenland zal kunnen maken, daar de invoer steeds is toegenomen, zooals de volgende cijfers laten zien ¹⁵⁾:

	Invoer van hennep in Duitschland (in gewichtstonnen)	Invoer van hennepwerk in Duitschland (in gewichtstonnen)
1934	12.712.2	5.260.8
1935	18.674.2	6.156.2
1936	15.355.9	8.151.5
1937	28.490.1	13.767.2
1938	29.877.6	15.271.7

Hieronder volgt het overzicht van de waarde van dezen Duitschen invoer, waarbij Nederland overigens niet is geïnteresseerd:

Waarde van den Duitschen hennepimport ¹⁵⁾
(in mill. R.M.).

1934	10.082
1935	18.545
1936	18.176
1937	29.087
1938	31.524

Het dient hier nog te worden vermeld, dat hennep in Duitschland ook als uitgangspunt dient voor een nieuwe spinstof „Hanfbast”, of te wel „Flockenbast” geheeten, die zeer geschikt is voor de fabricage van werpkakken.

Jute, manilla, sisal en *katoen* zijn textielgrondstoffen, die Duitschland geheel en al uit het buitenland moet betrekken. Van het verloop van den invoer van de drie eerstgenoemde producten, geeft onderstaande tabel een overzicht ¹⁶⁾:

	Invoer van jute en jutewerk (in gewichtstonnen)	Invoer van manilla en manillawerk (in gewichtstonnen)	Invoer van sisal
1934	107.433.2	3.650.0	37.971.5
1935	114.244.9	4.783.7	52.696.8
1936	97.149.8	5.832.8	31.395.7
1937	109.237.6	5.830.9	57.554.2
1938	114.918.9	6.789.3	47.853.2

Wij zien, dat na de vermindering van den invoer, die in 1936 ten aanzien van jute en sisal is ingetreden, de import van deze drie grondstoffen steeds grooter is geworden met als uitzondering op dezen regel een achteruitgang van den invoer van sisal in 1938. De belasting van de Deutsche handelsbalans is dientengevolge toegenomen, gelijk uit de volgende cijfers blijkt ¹⁶⁾:

¹²⁾ Zie het „Statistisches Jahrbuch” van de jaren 1936 en 1938.

¹³⁾ Bij de jaren 1936 en 1937 is de hennepopbrengst in Oostenrijk inbegrepen.

¹⁴⁾ Over de opbrengst in het jaar 1934 zijn geen opgaven verstrekt.

¹⁵⁾ Deze cijfers zijn ontleend aan de officieele Deutsche invoerstatistiek.

¹⁶⁾ De betreffende gegevens zijn afkomstig van de Deutsche officieele statistiek van den invoer.

Totale waarde van den invoer van jute, manilla en sisal uit het Koninkrijk der Nederlanden (in 1000 R.M.).

	Waarde van den invoer	Waarde van den invoer van manilla en sisal uit het Koninkrijk der Nederlanden
1934	30.303	3.194
1935	37.091	5.454
1936	38.936	3.430
1937	51.308	3.462
1938	40.299	3.262

Het Nederlandsche belang bij den invoer van sisal en manilla is dalende; jute heeft ons Koninkrijk ook vroeger niet in Duitschland ingevoerd.

Katoen. De Deutsche invoer van katoen vertoont in den loop der jaren het volgende beeld ¹⁷⁾:

	Importoverschot ¹⁸⁾ van ruwe katoen (in gewichtstonnen)	Invoer van uitschotkatoen
1934	266.842.4	33.184.6
1935	268.784.5	37.277.4
1936	229.525.0	43.884.7
1937	244.792.0	49.655.3
1938	250.037.4	49.402.6

Het importoverschot van ruwe katoen is dus in den loop der jaren niet zeer verminderd, terwijl de invoer van uitschotkatoen alleen in 1938 iets in gewicht is afgenomen. De „Deutsche Volkswirt” geeft in zijn 13den Jaargang No. 14 een overzicht van het procentsgewijs aandeel der verschillende landen in dezen invoer, dat het volgende beeld vertoont:

Procentsgewijs aandeel der verschillende landen in de hoeveelheid ingevoerde katoen in Duitschland.

	1934	1935	1936	1937	1938
Egypte	11	10	9	16	13
Belgisch-Congo	1	1	1	0	0
Britsch-Indië	10	8	12	10	9
Turkije	1	4	5	3	1
Ver. Staten	56	27	36	28	24
Argentinië	1	4	3	2	4
Brazilië	2	21	6	25	28
Peru	3	6	6	8	4
Overige landen	15	19	16	8	17
Totaal	100	100	100	100	100

Het aandeel der Vereenigde Staten blijkt dus van 1936 op 1938 van 56 pCt. tot 24 pCt. te zijn gedaald, terwijl Belgisch-Congo, Britsch-Indië en Turkije eveneens een achteruitgang hadden te boeken. Brazilië daarentegen wist zijn aandeel op 28 pCt. te brengen en ook Argentinië heeft zijn percentage vergroot. In waarde heeft de Deutsche invoer van ruwe katoen en uitschotkatoen het volgende verloop gehad ¹⁹⁾:

Invoerwaarde van Duitschland's katoenimport
(in 1000 R.M.).

1934	239.879
1935	304.835
1936	229.587
1937	244.760
1938	197.113

Het verloop van de waarde van Duitschland's katoenimport vertoont dus een wisselend beeld, doch de tendens der ontwikkeling is neergaand.

Synthetische grondstoffen.

Celwol. Van de synthetische grondstoffen, die door de Deutsche kledingindustrie worden gebruikt, moet in de eerste plaats celwol worden genoemd, een product, dat steeds meer in belangrijkheid toeneemt. Bij het „Faserstoffplan” is terstond de Deutsche celwol-industrie betrokken, aangezien dit product zoowel schapenwol als katoen in vele opzichten benadert. Naast de reeds bestaande experimenteerende fabrieken der „I. G. Farbenindustrie A.G.” en der „Vereinigete Glanzstoff-Fabriken A.G.” werden ook streeksgewijs

¹⁷⁾ Zie de officieele Deutsche statistiek van in- en uitvoer.

¹⁸⁾ In de jaren 1934, 1935 en 1936 werd nog resp. 50.058.4 ton, 41.199.9 ton en 7.273.3 ton ruwe katoen door Duitschland uitgevoerd.

¹⁹⁾ Zie de Deutsche statistiek van den invoer.

nieuwe celwolfabrieken opgericht, waarin de textiel-industrie zich interesseerde door het nemen van aandelen²⁰⁾. Zodoende is de voortbrenging van celwol tegenwoordig in vier groepen van producenten georganiseerd, waarvan de centrale leiding berust bij „Generalreferent Präsident” Kehrl, die aan het „Reichswirtschaftsministerium” verbonden is. De twee eerste groepen zijn de bovengenoemde „I. G. Farbenfabriken” en het „Glanzstoff”-concern, waarvan de eerste reeds in 1920 de z.g. „Vistra”-celwolvezel produceerde; in den laatsten tijd zijn hier de „Phrix Arbeitsgemeinschaft” en de „Deutsche Zellwollring” bijgekomen.

De ontwikkeling van de celwolproductie in Duitsland en den Duitschen invoer van dit voortbrengsel kan men in de volgende tabel²¹⁾ overzien:

	Duitsche celwolimport (in gewichtstonnen)	Duitsche celwolproductie (in gewichtstonnen)
1933	283	4.500
1934	6.058	7.200
1935	8.079	15.600
1936	3.971	42.000
1937	6.516	100.000
1938	6.500	155.000

Hieruit blijkt in de eerste plaats, dat de invoer van celwol in Duitsland zeer aanzienlijk in omvang is gebleven, welke invoer grootendeels door Italië wordt verzorgd. In de tweede plaats blijkt evenwel ook de eigen productie van celwol in een buitengewoon snel tempo te zijn toegenomen. Immers, in 1936, aan het einde van welk jaar het Vierjarenplan inzette, werd reeds ongeveer tienmaal zooveel celwol geproduceerd als in 1933, doch in 1937 werd de voortbrenging onder de vigeur van het Vierjarenplan nog meer dan verdubbeld.

Behalve vergrooting van de kwantiteit van de celwolproductie in den loop der jaren, heeft er ook verbetering van de kwaliteit plaats gehad. Oorspronkelijk was de celwol vooral in natten toestand meer aan inscheuren onderhevig dan natuurlijke vezels, zoodat het synthetische product niet geschikt was voor waschgoed, werpkakken, enz. De proefnemingen in de „Zellwollehrspinnerei” in Denkendorf bij Stuttgart waren daarom vooral gericht op het watervast maken van de celwol, waarin men tenslotte dan ook is geslaagd²²⁾. Zodoende kan het aandeel van celwol in de Duitse kledingvoorziening, dat reeds is gestegen van 7.31 pCt. in 1936 tot 13.91 pCt. in 1937 en 19 pCt. in 1938 steeds worden vergroot. In laatstgenoemd jaar bedroeg de gebruikte hoeveelheid katoen per hoofd der bevolking 6.69 kg, de hoeveelheid natuurlijke wol 2 kg, doch de hoeveelheid celwol 2.45 kg²³⁾. Bovendien wordt celwol ook gebruikt in de gordijnenindustrie, in de tapijtenindustrie en voor stoffeeren.

Hoewel Duitsland ook celwol uitvoert, is de uitgevoerde hoeveelheid daarvan zoo gering, dat zij praktisch te verwaarloozen is. In Zuid-Oost-Europa, waarheen ongeveer de helft van Duitsland's celwolexport gaat, heeft het aan Italië een geduchten concur-

Invoer van celwol²⁴⁾.

	In Roemenië (in gewichtstonnen)	Duitsland's aandeel daarin in %	In Z.-Slavië (in gewichtstonnen)	Duitsland's aandeel daarin in %
1933 ..	80.3	46	68.5	45
1934 ..	99.2	22	170.3	97
1935 ..	107.1	46	264.3	28
1936 ..	1.3	79	247.5	84
1937 ..	7.8	38	220.3	81
1938 ..	340.4	12	270.3	14

²⁰⁾ Naderhand werd iedere bewerker, die een aandeel had genomen, beloofd door de verstrekking van een celwolcontingent van 1000 kg per R.M. 1000 aandelen door de „Ueberwachungsstelle für Seide, Kunstseide und Zellwolle”.

²¹⁾ De gegevens voor deze tabel zijn ontleend aan „Der Deutsche Volkswirt”, 13de Jaargang No. 14.

²²⁾ Zie o.a. de „Braune Wirtschaftspost” van 17 December 1938 en de „Süd-Ost-Echo” van 18 Augustus jl.

²³⁾ Zie „Der Deutsche Volkswirt”, 13de Jaargang No. 14.

rent. Bovenstaande tabel, die den invoer der voornaamste celwolimporterende landen op den Balkan weergeeft, toont, dat Duitsland slechts in geringe mate deel in dezen import heeft.

Kunstzijde. De productie van kunstzijde in Duitsland is minder snel toegenomen dan die van celwol, gelijk blijkt uit het volgende

Overzicht van de binnenlandsche productie en van den import van kunstzijde in Duitsland²⁵⁾.

	Import	Productie (in tonnen)
1933	2.740	32.801
1934	3.730	39.000
1935	1.250	44.500
1936	—	48.500
1937	—	55.926
1938	1.300	65.000

Desondanks is ook de binnenlandsche voortbrenging van deze synthetische textielgrondstof, zooals men ziet, elk jaar grooter geworden. Van belang is vooral, dat men een soort kunstzijden garen, „Festseide” genaamd, heeft weten te vervaardigen, die katoen kan vervangen bij het binnenweefsel van autobanden. Bovendien hoopt men kunstzijde voortaan meer dan vroeger voor technische doeleinden te gebruiken.

Het kunstzijdeverbruik per hoofd der bevolking, dat in 1933 in Duitsland 0.47 kg bedroeg, was in 1937 tot 0.85 kg gestegen, en wordt voor 1938 op 1.00 kg geschat. De totale consumptie van dit artikel nam in deze jaren van 31.0 mill. kg in 1933 toe tot 55.9 mill. kg in 1937 en, naar men berekent, 66.2 mill. kg in 1938²⁶⁾.

Wat den import van kunstzijde betreft, staat Italië nog steeds vooraan, gelijk blijkt uit onderstaande tabel, die van de verdeling van dezen invoer over de verschillende leveranciers een overzicht geeft:

Procentsgewijs aandeel der diverse landen, in de in Duitsland ingevoerde hoeveelheid kunstzijde²⁷⁾.

	1936 %	1937 %	1938 %
Italië	54.9	43.8	42.9
Nederland	17.1	23.1	17.8
Zwitserland	16.4	12.6	14.3
België	8.5	12.8	12.5
Frankrijk	0.7	5.9	8.9
Overige landen	2.4	1.8	3.6
	100.0	100.0	100.0

De voornaamste Duitse kunstzijdefabrieken zijn de „Vereinigde Glanzstoff-Fabriken A.G.” en „J. P. Bemberg A.G.”.

Tenslotte worde hier ook nog gesproken over de *celstoffen*productie, aangezien zooals bekend, zoowel celwol als kunstzijde daaruit worden gefabriceerd²⁸⁾. Oorspronkelijk werden voor de vervaardiging van celstof sparrenhout en linters gebruikt, doch tegenwoordig bedient men zich daarvoor ook van beukenhout en in den loop van dit jaar zal zelfs het grootste deel der celwolindustrie op het gebruik van de laatste houtsoort worden ingesteld. Het voordeel hiervan is, dat beukenhout, dat tot nu toe slechts als brandhout dienst deed, thans ook voor belangrijker doeleinden wordt gebruikt. Ook zal in Duitsland de productie van sulphaatcelstof, afkomstig van dennenhout en stroocelstof uit roggestroo ter hand worden genomen²⁹⁾.

²⁴⁾ De gegevens voor deze tabel zijn ontleend aan de „Süd-Ost Echo” van 18 Augustus jl.

²⁵⁾ De cijfers voor dit overzicht zijn ontleend aan „Der Deutsche Volkswirt” 13e Jaargang No. 14.

²⁶⁾ Zie de „Braune Wirtschaftspost” van 7 Januari 1939.

²⁷⁾ Zie „Der Deutsche Volkswirt”, 13de Jaargang, No. 14.

²⁸⁾ Volgens het Septembernummer van de „Ueberseepost” levert de Duitse celstofindustrie maandelijks 25.000 a 30.000 ton celstof aan de Duitse textielindustrie.

²⁹⁾ De totale productie van celstof vermeerderde in het Oude Rijk van 1930 op 1938 van 1 mill. ton tot 1.5 mill. ton.

INGEZONDEN STUKKEN.

SPOORWEGEN EN WERKGELEGENHEID.

In de E.-S.B. van 30 Augustus jl., critiqueert de heer B. van der Meer een zin in mijn nota voor de Commissie-Van der Waerden uit den Hoogen Raad van Arbeid betr. de blijvende werkloosheid.

De door den heer Van der Meer gecritiseerde zin in mijn nota heeft geenszins het karakter van een advies aan de Regeering om het bedrijf der Nederlandsche Spoorwegen zoo snel mogelijk in te krimpen, zooals de lezer zal begrijpen. Dit kan bij lezing van de nota en van het rapport, waartoe zij een bijlage vormt, blijken uit het feit, dat in geen der samenvattingen van aan te bevelen maatregelen met een woord over deze aangelegenheid wordt gesproken. De zin had slechts het karakter van een illustratie in een theoretisch gedeelte van het betoog en werd slechts zeer terloops ingelascht. In dat betoog had de zin voorts ook niet in het bijzonder betrekking op Nederland, hetgeen ik wellicht het beste kan aannemelijk maken door er op te wijzen, dat de aanhaling uit een geschrift van Dr. van der Waerden, die er op volgde (als ander voorbeeld) op de Vereenigde Staten betrekking heeft.

Dit alles neemt niet weg, dat de zin door onzorgvuldige formulering misverstand kan wekken en ik grijp daarom deze gelegenheid gaarne aan om een rechtzetting te geven. Zooals de zin er staat, zou men er uit lezen, dat alle railverkeer minder arbeidsintensief is dan alle wegverkeer. Voorzover er goede cijfers zijn, kan men deze stelling slechts voor bepaalde typen van railverkeer en wegverkeer volhouden. Bovendien zijn de verschillen niet zeer groot.

Goede cijfers zijn inderdaad niet gemakkelijk te verkrijgen en men moet de poging van den heer Van der Meer toejuichen om een steentje bij te dragen tot onze verdere voorlichting op dit terrein. Ingewijden in de betrokken bedrijfstypen zullen moeten uitmaken — ik acht mij daartoe niet competent — in hoeverre nog nadere correcties noodig zijn. Ter inlichting van den algemeenen lezer mag ik er wellicht aan herinneren, dat men bij het hanteeren van cijfers over dit onderwerp moet letten op eenige complicaties, die op de cijfers nogal invloed kunnen hebben, zooals:

1. de soort van rail- en wegverkeer waarover wordt gesproken: met name is er natuurlijk groot verschil tusschen groote en kleine bussen en taxis en tusschen één- en tweemansbussen;

2. de vraag of men de wegstkosten al of niet meetelt;

3. het verschil tusschen normaal en additioneel verkeer.

Voor een beoordeeling van welke verkeerssoort de voorkeur verdient heeft bovendien de verkeersdichtheid een groote betekenis, zooals men weet.

Om deze redenen is het hanteeren van algemeene cijfers natuurlijk nog geenszins toereikend voor het oplossen van het vraagstuk of, in een concreet geval

— bijv. het verbod van de wilde bussen —, werkgelegenheid gewonnen of verloren is.

Het punt, waarover het in deze discussie ging, is echter uitsluitend: is meer arbeid noodig indien dezelfde hoeveelheid vervoer tegen dezelfde totale kosten wordt verricht (a.) door de spoorwegen en (b.) door autoverkeer. De algemeene cijfers, die de heer Van der Meer hierover produceert, zijn, voor zoover ik kan zien, — op mogelijke details na — voor dit doel aanvaardbaar. Hij definieert de soort voertuigen, waarover hij schrijft en hij geeft cijfers inclusief zoowel als exclusief wegstkosten. Op de details van de cijfers heb ik een enkele kantteekening:

1o. Er is natuurlijk geen rekening gehouden met het feit, dat sinds 1938 door de Spoorwegen op arbeid is bespaard; voor heden zouden de cijfers dus misschien al wat anders zijn. Vermoedelijk zal dit niet zooveel uitmaken als het feit, dat

2o. de belooningen der spoorwegemployé's gunstiger zijn dan die van de meeste busemployé's. Rekent men de geldbedragen dus om in „reële" bedragen, dan zal de procentueele samenstelling bij de spoorwegen zich ten ongunste wijzigen voor de stelling van den heer Van der Meer.

Ik laat dit echter nu buiten beschouwing en aanvaard daarom even de cijfers voor de kostenverdeling inclusief weg:

	Spoorwegen	Autobusbedrijf
Binnenlandsch loon	63.9 %	52.6 %
Rente	12.0 „	5.4 „
Buitenlandsch materiaal	24.1 „	42.0 „

Wanneer ik nu het probleem, zooals het mij voor den geest stond bij het schrijven van mijn nota, internationaal stel, dan moet ik het buitenlandsche materiaal „opdeelen" tusschen arbeidsloon en rente; neem ik daarvoor de cijfers van het kostprijssrapport C.B.S., dan is 75 pCt. loon en 25 pCt. rente¹⁾ (thans moet nl. de importquote verwaarloosd worden) en daarmee verkrijgt men in totaal:

	Spoorwegen	Autobusbedrijf
Loon	82	84
Rente	18	16

De balans slaat dus reeds naar den anderen kant over, zij het in bescheiden mate. Voor bepaalde typen van wegverkeer (taxis) is het verschil markanter.

Resumeerende kunnen wij vaststellen, dat *de arbeidsintensiteit (voor Nederlandschen arbeid) van het spoorwegbedrijf als geheel waarschijnlijk wel grooter is dan die van het busbedrijf*; beziet men het probleem van internationaal standpunt, dan schijnt het verschil niet groot; terwijl voor bepaalde soorten van wegverkeer de arbeidsintensiteit het kan winnen van die van de spoorwegen.

J. TINBERGEN.

¹⁾ Uitgaande van de volgende samenstelling van den kostprijs: 33 pCt. import, 50 pCt. loon. Er zijn, afhankelijk van de definitie van arbeid, ook andere cijfers in de literatuur gegeven. De hier gebruikte komen overeen met de door Wagemann in zijn Konjunkturlehre (blz. 31) gegeven.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	17-23 Sep. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	17-23 Sep. 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	31.773	606.405	985.853	—	47.989	6.800	654.394	992.653
Rogge	665	139.855	165.464	—	1.700	—	141.555	165.464
Boekweit	—	11.702	13.482	—	—	—	11.702	13.482
Mais	12.065	499.263	918.607	—	63.003	68.674	562.266	987.281
Gerst	4.360	222.443	336.246	—	12.500	13.711	234.943	349.957
Haver	1.016	158.241	163.973	—	2.360	8.312	160.601	172.285
Lijnzaad	40	125.860	126.183	—	209.068	167.869	334.928	294.052
Lijnkoek	1.360	57.557	42.577	—	150	225	57.707	42.802
Tarwemeel	—	43.787	42.256	—	5.446	9.070	49.233	51.326
Andere meelsoorten	—	18.327	23.235	—	4.424	3.904	22.751	27.139

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Table of bank discount rates for various locations including Ned., Bk., Athene, Batavia, Belgrado, Berlijn, Boekarest, Brussel, Boedapest, Calcutta, Dantzig, Helsingfors, and Kopenhagen.

1) 1 1/2 % bankwissels i.z. verk. Belgische prod. in het buitenland. OPEN MARKT.

Table showing exchange rates for Amsterdam, Londen, Berlijn, Maandgeld, Part. disc., Warenw., and New York Daggeld.

1) Koers van 22 Sept. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag. 2) 14 Sept. 3) 11-14 Sept. 4) 16 Sept. 5) 11-16 Sept.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for various locations like Londen, Berlijn, Parijs, Brussel, and Batavia.

Table of exchange rates for Zwitserland, Praag, Boekarest, Milaan, and Madrid.

Table of exchange rates for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsingfors, Buenos-Aires, and Montreal.

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates in New York for various locations like Londen, Parijs, Berlijn, and Amsterdam.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations including Alexandrië, Athene, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Hongkong, Istanbul, Kobe, Lissabon, Montevideo, Montreal, Rio de Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, and Warschau.

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

Table of silver prices for Londen and Amsterdam.

GOUDPRIJS

Table of gold prices for Londen and Amsterdam.

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$ c. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Table showing the status of the state treasury, including Vorderingen, Saldo van 's Rijks Schatkist, and Verplichtingen.

Table showing the status of the state treasury, including Vorderingen, Verplichtingen, and NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table showing the status of the state treasury, including Vorderingen, Verplichtingen, and SURINAAMSCHE BANK.

Table showing the status of the state treasury, including Vorderingen, Verplichtingen, and SURINAAMSCHE BANK.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 25 September 1939.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	84.901.778,50		
sels, Prom.,	Bijbnk. "	3.071.998,07		
enz. in disc.	Ag.sch. "	2.385.299,71	f	90.359.076,28
Papier o. h. Buitentl.	f	1.575.000,—		
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	"	—	"	1.575.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f	190.003.025,99 ¹⁾		
incl. vrsch.	Bijbnk. "	5.065.710,06		
in rek.-crt.	Ag.sch. "	38.633.814,66		
op onderp.	f	233.702.550,71		
Op Effecten enz.	f	232.138.823,54 ¹⁾		
Op Goederen en Ceel.	"	1.563.727,17	"	233.702.550,71 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	"	—	"	15.000.000,—
Munt, Goud.	f	105.497.565,—		
Muntmat., Goud.	"	998.881.514,67		
	f	1.104.379.079,67		
Munt, Zilver, enz.	"	7.380.424,85		
Muntmat., Zilver.	"	—	"	1.111.759.504,52
Beleging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	"	43.889.658,15		
Gebouwen en Meub. der Bank	"	4.580.000,—		
Diverse rekeningen	"	18.191.878,93		
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/'32, S.No. 221)	"	7.629.955,16		
	f	1.526.687.623,75		

		Passiva.		
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefonds	"	4.277.243,54		
Bijzondere reserve	"	7.756.940,37		
Pensioenfonds	"	12.004.636,66		
Bankbiljetten in omloop	"	1.142.099.635,—		
Bankassigatiën in omloop	"	12.976,64		
Rek.-Cour. { Het Rijk f		—		
saldo's: { Anderen "		336.447.594,10	"	336.447.594,10
Diverse rekeningen	"	4.088.597,44		
	f	1.526.687.623,75		

Beschikbaar metaalsaldo . . . . . f 520.285.078,60
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is . . . . . 1.300.712.690,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht . . . . . 43.000.000,—

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) . . . . . f 60.612.475,—

Voorname posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
25 Sept. '39	105498	998.882	1.142.100	336.460	520.285	75
18 " '39	105498	998.881	1.156.654	310.570	522.318	75,5
21 Aug. '39	105958	1.023.467	1.011.582	401.626	590.049	79,9

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitentl.	Diverse rekeningen ¹⁾
25 Sept. 1939	90.359	43.000	233.703	1.575	3.369
18 " 1939	85.746	38.000	289.600	1.575	14.823
21 Aug. 1939	21.297	—	214.812	1.575	11.581

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
23 Sep '39 ²⁾	147.360		197.600	81.040	35.904
16 " '39 ²⁾	147.060		200.290	76.350	36.404
5 Aug. '39	116.886	19.214	202.897	66.686	28.267
29 Juli '39	116.886	19.274	199.159	69.531	28.684
19 Aug. '39	147.910		198.910	72.390	39.890

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
23 Sept. '39 ²⁾	11.070	79.690		53.270	53
16 " '39 ²⁾	8.900	79.290		54.130	53
5 Aug. 1939	10.457	14.367	48.868	60.361	55
29 Juli 1939	11.474	14.447	46.256	62.124	51
19 Aug. 1939	9.300	74.570		51.940	55

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
21 Sept. 1939	450	546.500	33.640	2.540	28.890
13 " 1939	662	553.475	26.652	3.858	25.938
23 Aug. 1939	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
21 Sept. '39	121.870	21.450	107.900	39.930	34.210	20,2
13 " '39	123.671	12.001	109.609	40.815	27.187	16,7
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitentl.	Wissels	Waarv. op het buitentl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
14 Sept. '39	97.266	682	7	22.600	?	5.698	30.577
7 " '39	97.266	625	7	24.641	209	6.142	30.577
17 Aug. '39	97.266	663	14	9.617	705	3.825	30.577

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
14 Sept. '39	5.466	4.453	145.009	908	2.022	16.628
7 " '39	5.466	3.606	146.149	819	2.038	17.222
17 Aug. '39	5.466	3.051	123.135	3.013	2.104	20.538

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Rentebank-scheine	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen
13 Sept. 1939..	77,0	212,9	11.757,2	38,0
6 " 1939..	76,7	79,0	10.592,5	32,0
23 Aug. 1939..	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
13 Sept. 1939	1.164,5	1.338,3	10.608,6	1.400,8	886,9
6 " 1939	1.062,9	1.806,5	10.969,7	1.611,1	704,9
23 Aug. 1939	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1939	Goud		Buitenlandse deviezen en goudwaarden	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en diversen							Schatkist	Partic.
21/9	3.635	42	933	446	194	142	332	5.414	5	214
14/9	3.634	39	933	464	216	142	321	5.446	5	206

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾	"Other cash" ²⁾	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
30 Aug. '39	14.320,9	14.312,2	339,7	6,2	0,5
23 " '39	14.176,8	14.167,7	344,8	4,8	0,6

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circu-latie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
30 Aug. '39	2.426,2	4.609,3	12.267,5	135,5	86,9	—
23 " '39	2.422,7	4.572,1	12.156,7	135,5	86,8	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.
²⁾ "Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.
³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding tot voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
23 Aug. '39	6	8.178	14.162	9.116	31.472	5.250
16 " '39	7	8.186	14.151	8.917	31.268	5.245

De posten van De Ned. Bank, de Javascche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.